

การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาวิชาการสายรับใช้สังคม
วันพุธที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์
กลุ่มย่อย : ห้องอาจารย์

หมายเหตุ : บทสนทนาที่เกิดขึ้นเป็นการพูดคุยระหว่างผู้เข้าร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาวิชาการสายรับใช้สังคม ในกลุ่มย่อยที่ ๒ ซึ่งเป็นกลุ่มอาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยจะพูดคุยในประเด็น “อาจารย์ผู้สอนกับบทบาทของผู้สนับสนุนการเรียนรู้จากโจทย์ชุมชน/สังคม”

ผู้ร่วมสนทนาหลัก ซึ่งเป็นตัวแทนอาจารย์จาก ๖ มหาวิทยาลัยนำร่อง

๑. ดร.ชัยวัฒน์ บุណาค	อาจารย์พิเศษ ม.ธรรมศาสตร์
๒. อาจารย์นันท์นี่ มาลานนท์	ผู้จัดการศูนย์อาสาสมัคร ม.ธรรมศาสตร์
๓. รศ.รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์	อาจารย์ประจำภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ ม.มหิดล
๔. ผศ.สิงหนาท น้อมเนียม	อาจารย์ประจำสาขาวิชาต่างประเทศ ม.มหิดล
๕. คุณสุเมธ ทัพเจริญ	ผอ.มูลนิธิโครงการหลวงและโครงการตามพระราชดำริ มจร.
๖. ผศ.ดร.ศศิธร สุวรรณเทพ	ผอ.สถาบันการเรียนรู้ มจร.
๗. อาจารย์สิทธิธรรม โรหิตะสุข	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
๘. อาจารย์ประภัสสร ยอดสง่า	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
๙. อาจารย์ศิริวรรณ วิบูลย์ษา	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
๑๐. อาจารย์สุวิดา แสงสีหนาท	วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย
๑๑. อาจารย์ประพันธ์ แจ็งเอียด	ม.ราชภัฏอุดรดิตถ์
๑๒. อาจารย์รัชดา คำจริง	ม.ราชภัฏอุดรดิตถ์
๑๓. อาจารย์ธิป ศรีสกุลไชยรัก	สถาบันอาศรมศิลป์
๑๔. อาจารย์ประยงค์ โพธิ์ศรีประเสริฐ	สถาบันอาศรมศิลป์
๑๕. อาจารย์ชววิทย์ สุจนายา	สถาบันอาศรมศิลป์
๑๖. รศ.ดร.วรรณา ประยุกต์วงศ์	ผู้ดำเนินรายการ

รศ.ดร.วรรณา ประยุกต์วงศ์

สวัสดิ์ทุกท่านคะ ดิฉัน วรรณา ประยุกต์วงศ์ อาจารย์จากหลักสูตรศึกษาร่วม สถาบันอาศรมศิลป์ ขออนุญาตทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ หัวข้อที่เราพูดคุยตั้งแต่ภาคเช้าคือการพัฒนาวิชาการสายรับใช้สังคม สิ่งสำคัญในการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งนี้ คงไม่ได้หมายถึง การแบ่งสาย แต่หมายถึงการจะทำให้เกิดการเรียนการสอนในอุดมศึกษา โดยเน้นการใช้ชุมชนเป็นฐาน ใช้ปัญหาของชุมชนเป็นโจทย์ในการศึกษาเรียนรู้ ผลิตบัพัตติ ในการทำวิจัย บริการวิชาการ จัดการเรื่องศิลปวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดเป็นภารกิจหลักของอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย

ตามที่ท่านอาจารย์หมอวิจารณ์ ได้เล่าให้ฟังเมื่อเช้าว่า ระบบการเรียนรู้อย่าง “lecture” ซึ่งหมายถึงการบอก สอน หรือเล่าเรื่องที่เรารู้ให้กับคนอื่นอีกฝ่ายหนึ่งฟัง คงไม่ใช่วิธีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ อีกต่อไป รูปแบบของการเรียนรู้ของเราในครั้งนี้ ก็ไม่ใช่ลักษณะที่ผู้รู้มากกว่า มาถ่ายทอดให้ผู้รู้ น้อยกว่า เพราะเชื่อว่าเราทุกคนต่างมีประสบการณ์

ดิฉันขอสรุปช่วงเช้าสักเล็กน้อยว่า เราได้เห็นรูปแบบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในลักษณะของการศึกษาภาคบังคับ หรือ General Education กรณีที่เห็นเป็นรูปธรรม เช่น ม.มหิดล ที่ได้เปลี่ยนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปทั้งระบบ ด้วยการเข้าไปทบทวนและสร้างโครงสร้างใหม่รองรับ มีการอบรมคณาจารย์เพื่อสร้างการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ หรือกรณี ม.ธรรมศาสตร์ ที่อ.ปริญญา ได้ผลักดันให้มีวิชาพลเมือง หรือกรณี มจร. ซึ่งใช้สิ่งที่เป็นฐานหลักอยู่แล้ว คือ Work-Integrated Practice ซึ่งใช้กระบวนการบูรณาการเรียนรู้ออกไปสู่งาน และพัฒนาไปสู่สิ่งที่เรียกว่า ศาสตร์ศึกษา ขณะเดียวกันก็พยายามปรับวิชาที่เรียกว่า General Education ด้วย

ในส่วนของ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ ได้นำเสนอหลักสูตร หรือคณะใหม่ ที่เน้นเรื่องการทำงานกับชุมชน โดยการนำโพธิวิชาลัย จ.สระแก้ว ของ ม.ศรีนครินทรวิโรฒ คือตัวอย่างของโมเดล แห่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด ซึ่งโพธิวิชาลัยก็ได้ขยายฐานการทำงานไปยังจังหวัดต่างๆด้วย สำหรับม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ ได้นำเสนอตัวอย่างสำคัญในพื้นที่ คือ จังหวัดอุตรดิตถ์ ด้วยการทำงานกับกลุ่มเครือข่าย องค์กรต่างๆ โดยเริ่มจากการสังเคราะห์หรือสรุปองค์ความรู้ที่มีอยู่ ตั้งโจทย์วิจัยในจังหวัดร่วมกัน และนำเสนอสู่การเรียนรู้อื่นๆ ทั้งในส่วนการขับเคลื่อนผ่านงานวิจัย งานบริการวิชาการ และงานการศึกษา ขณะที่ สถาบันอาศรมศิลป์ ได้นำเสนอตัวอย่างการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นเรื่อง การเปลี่ยนแปลง และรับใช้สังคมโดยตรง

ดิฉันขอเริ่มต้นโดยตามความพร้อมของแต่ละท่านนะคะ ขอเรียนเชิญม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ ร่วมแบ่งปันเรียนรู้ก่อน เชิญอ.ประพันธ์ค่ะ

อาจารย์ประพันธ์ แจ่มเอียด มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

สืบเนื่องจากที่ม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ได้นำเสนอในช่วงเช้า เกี่ยวกับการออกแบบการทำงานเชิง กลไก ที่มหาวิทยาลัยไปทำงานกับ ๓๐ ตำบล ซึ่งจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับงานวิจัย งานบริการวิชาการ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเรื่องทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นภาพนะครับ ว่า การทำงานของมหาวิทยาลัยมีหลายส่วนที่ลงไปทำงานกับชุมชนท้องถิ่น ในส่วนของภาควิชาที่มีการนำ งานวิจัยลงไป ขณะที่กระบวนการบริหารจัดการท้องถิ่นบางส่วนได้เชื่อมโยงมาสู่การเรียนการสอนด้วย ผมจึงขอนำเสนอเรื่องราวต่างๆผ่านวีดิทัศน์ เพื่อให้เห็นวิธีการใช้งานวิชาการลงไปรับใช้สังคม ซึ่งจะ นำไปสู่เรื่องของหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัดด้วย ประมาณ ๑๐ นาที เชิญชมครับ

(วีดิทัศน์) กว่าสิบปีที่ผ่านมา มีการพูดถึงหนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด และมหาวิทยาลัยราช ภัฏอุตรดิตถ์ได้ทำงานกับชุมชนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงวันนี้ได้เกิดรูปแบบที่เรียกว่า อุดรดิตถ์

โมเดล รูปแบบนี้ คือ การเชื่อมโยงกลไกการทำงานวิจัยของมหาวิทยาลัย เพื่อตอบโจทย์ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นได้เป็นผลสำเร็จ เราไปดูที่บ้านห้วยบง ตำบลป่าเขา ซึ่งมีคนอยู่กันประมาณ ๒๓๔ ครัวเรือน ความมีชื่อเสียงของที่นี่คือ วิทยาลัยว้าววิทยา ที่นี้เลี้ยงวัวมากกว่า ๘๐๐ ตัว เพื่อเอาไปขาย และเจ้าวัว ๘๐๐ ตัว ที่สร้างปัญหาให้กับคนในพื้นที่ ด้วยเรื่องซี

ผู้ชาย : เลอะไปทั่ว

ผู้หญิง : เหม็นค่ะ

ผู้หญิง : สกปรก

ผู้ชาย : ไม่สะอาด

ผู้หญิง : ไม้ไหว รถเหยียบกันเลอะ

ผู้ชาย : แมลงวันมันจะเยอะ

ผู้หญิง : น่าจะเป็นเชื้อโรค

ผู้ชาย : หมู่บ้านนี้ คนเลี้ยงวัวกันเยอะ แต่วัวมันไปขึ้นถนน ตอนแรกผมก็ให้ชาวบ้านรวมตัวกัน กวาดแล้วเอาซีวัวไปขาย แต่มันไม่ได้ราคา ทราบถึงองค์การบริหารส่วนตำบล อบต.เขามา ก็ไปได้ทางราชภัฏมาประชุมวิจัยกัน ประชาคมกัน

ผู้ชาย : ชาวบ้านคิดว่าตรงนี้เป็นปัญหาของเขา แต่ขณะเดียวกันนักวิชาการที่เข้ามาร่วม กลับมองว่าเป็นโอกาส จึงเกิดการวิจัยร่วมกัน ระหว่างนักวิชาการในมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองท้องถิ่น และคนในห้วยบง สร้างนักวิจัยในห้วยบงขึ้นมา

ผู้ชาย : อยู่ที่นี้มาตั้งแต่เกิด มีปัญหาเกี่ยวกับซีวัว พอตีปี ๕๓ มีคณะเกษตรศาสตร์มาร่วมกับชุมชน กับหมู่บ้าน ได้ทำการทดลองหลายอย่าง เอาซีวัวมาทำบ่อแก๊ส ซีวัวที่เหลือใช้จากบ่อแก๊ส เราเอามาตากแห้ง เอาซีวัวมาทำปุ๋ยใช้ในนาข้าว

ผู้ชาย : องค์ความรู้ทั้งหมด ถูกนำไปพัฒนาหมู่บ้าน ในลักษณะของเราเรียกว่า วิทยาลัยว้าววิทยา ซึ่งเราใช้วัวเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ซึ่งอนาคต โจทย์หรือบริบทของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เราก็ไม่กลัว เพราะคนในห้วยบงมีวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการอย่างนี้ครับ เขาเรียกว่ากระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นเป้าหมายของมหาวิทยาลัยราชภัฏ-อุตรดิตถ์

ผู้ชาย : กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากที่ชุมชนท้องถิ่นมองเห็นปัญหาของตนเอง และดึงสถาบันการศึกษาเข้าร่วม ทำให้วันนี้ที่บ้านห้วยบง สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง เช่นเดียวกับหาดสองแคว อำเภอตรอน สภาพแวดล้อมของที่นี่ สะอาดสะอาดน่าอยู่ จนได้เป็นตำบลศูนย์เรียนรู้ และกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นน่าอยู่ ซึ่งเป็นผลของการร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัย ในการนำความรู้เรื่องการจัดการขยะ เข้ามาจัดการวิธีคิด วิธีปฏิบัติของชุมชน นำมาสู่การแก้ปัญหาเรื่องขยะในปัจจุบัน

- ผู้ชาย : เมื่อก่อนปัญหาเรื่องขยะ เกิดขึ้นในชุมชนของเรา ก็จะมีการเอาไปทิ้งตามหลังบ้าน บางคนไม่มีจิตสำนึก เขาก็ทิ้งข้างทาง ทำให้ชุมชนของเรามีแต่ขยะ
- ผู้ชาย : ก็เลยเสนอแนวทางในเรื่องของการจัดประชุมประชาคมขึ้น ไม่ยอมมีใครเอาขยะไปทิ้งบ้านของตัวเอง เราก็เลยไปประสานกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ เรามองด้วยศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็เลยให้คำแนะนำในเรื่องประเด็นว่า ปัญหา มันเกิดที่ใด ควรไปแก้ที่นั่น ก็คือ แก้ที่คน ซึ่งเป็นต้นเหตุของการผลิตขยะ เราพบว่า โดยสัดส่วนแล้ว ขยะรีไซเคิล มีเปอร์เซ็นต์สูง ก็เอามาใช้ประโยชน์โดยกลับมาใช้ได้ใหม่ได้ พอชาวบ้านเข้าใจอย่างนี้ ก็ทำให้น่าสนใจว่าขยะนี้ ไม่ใช่เรื่องขยะที่เป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ แต่ขยะมันน่าจะเป็นประโยชน์
- ผู้ชาย : โครงการจักรยานสานฝันรักสิ่งแวดล้อมที่เห็นอยู่นี้ คือ การรวมตัวของเด็ก ๆ ในตำบล หาดสองแคว เพื่อสานต่อการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืน
- ผู้หญิง : โดยส่วนตัว ที่ทำโครงการนี้ ก็ตั้งใจและภูมิใจ เป็นโครงการที่ทำจากรุ่นสู่รุ่น โดยรุ่นพี่ สอนรุ่นน้อง แบบมีส่วนร่วม สิ่งนี้จะบอกได้ว่า ทั้งประเทศแล้วกัน คนที่มีจิตอาสาเป็น สิ่งที่สำคัญ อยากให้ณรงค์เรื่องนี้อย่างมาก
- ผู้ชาย : วันนี้ความสำเร็จที่เกิดจากกระบวนการแก้ปัญหาของตำบลหาดสองแควนั้น เริ่มสำรวจ ที่มาของปัญหา นำความรู้มาปรับทัศนคติ สู่ทางออกของการแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความร่วมมือ และพัฒนาต่อยอดสู่การจัดสุขภาวะ โดยชุมชนด้านอื่นๆ จนเกิดความยั่งยืนครับ
- ผู้หญิง : ขวัญเอ๋ย ขวัญเอ๋ยเจ้าข้า ขวัญแม่โพสพกับแม่โพธิ์ศรี แม่กันเทวี ก็มีสี่สีดา แม่สร้อยม ลีวรรณ แม่จันทร์มะลิลา แม่สร้อยจำปี แม่สีจำปา แม่สร้อยระย้า
- ผู้ชาย : การทำขวัญข้าวของชาวนา เพื่อระลึกถึงบุญคุณแม่โพสพ เป็นภูมิปัญญาเดิม ที่ถูกรื้อฟื้นกลับมาอีกครั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ส่งนักศึกษาเข้ามาเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน ใน ตำบลไร่อ้อย อำเภอพิชัย นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านยังใช้สารเคมี ในการทำ เกษตรกรรม ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น
- ผู้ชาย : เนื่องจากพี่น้องชาวไร่ชาวนาเราต้องการผลผลิตที่มากขึ้น เลยใช้สารเคมีมากขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นตามไปด้วย ปัญหาสารเคมีมีพิษตกค้าง ส่งผลให้คนในชุมชน เสียชีวิต จึงนำปัญหามาปรึกษากับมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ก็เลยได้รับการ สนับสนุนจาก สสส.
- ผู้ชาย : เรื่องของต้นทุนการผลิต เรื่องของปัญหาสุขภาพ เรื่องของภูมิปัญญาหรือว่าประเพณี วัฒนธรรมที่หายไป การค้นพบปัญหาต่างๆ การร่วมไม้ร่วมมือออกแบบการทำงาน ร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่น จัดทำบัญชีครัวเรือน การทำแปลงนาสาธิต เรื่องของ กระบวนการในเรื่องการจัดทำโรงสีชุมชนราชพฤกษ์ ซึ่งเชื่อมโยงกับภาคีต่างๆ ที่ เกี่ยวข้องเข้ามา

- ผู้ชาย : การทำงานในครั้งนี้นะครับ เราจะทำงานเป็นทีม จะมีทั้งภาควิชาการ ภาคท้องถิ่น ท้องที่ และภาคประชาชน ซึ่งนักศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งในการเชื่อมประสานระหว่าง ท้องที่กับภาคประชาชน ให้เขาได้มาทำงานร่วมกัน การเรียนรู้ในครั้งนี้ ก็ถือว่าเป็น ประสบการณ์ที่ดีสำหรับผม
- ผู้ชาย : ปัญหาการใช้เคมีของตำบลไร่อ้อย เริ่มเปลี่ยนมาเป็นเกษตรอินทรีย์ ซึ่งได้ผลผลิต อย่างดี ก็เพราะว่าได้นักวิจัย ซึ่งเป็นคนท้องถิ่น อาศัยความคุ้นเคยกับชาวบ้าน เป็นผู้ เชื่อมเครือข่ายภาคี ชุมชน และสถาบันการศึกษา แลกเปลี่ยนและให้ความรู้ในการทำ เกษตรกรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นผลสำเร็จที่อึ้งใจของทุกฝ่ายครับ
- ผู้ชาย : ตลาดสีเขียว ที่นี้มีสินค้าเกษตรมากมาย จากเครือข่ายเกษตรทางเลือก ทั้งพืชไร่ ผลไม้ ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของจังหวัด ซึ่งมาจากชาวบ้าน 7 ตำบล ในจังหวัดอุดรดิตรวมตัว กัน แต่ก่อนจะมาถึงความสำเร็จอย่างที่เห็นในวันนี้ ตลาดแห่งนี้เริ่มมาจากการ แก้ปัญหาของทุเรียนพันธุ์หลิบลับแล และหลงลับแล
- ผู้ชาย : ปัญหาที่เราพบ คือ ทุเรียนแก่อ่อนไม่เท่ากัน แล้วก็โรคแมลง เสร็จแล้วพวกเรา แก้ปัญหากันไม่ได้ เราก็เดินไปหาท่านอธิการบดี ท่านก็มอบหมายให้คณะเกษตรมา ดูแล ทุเรียนเราก็เลยได้คุณภาพดี พอได้คุณภาพเสร็จแล้ว ก็ปรึกษาประชุมหารือกัน มันจะต้องมีตลาด เราก็รวมกันเป็นตลาดสีเขียว ตลาดสีเขียวของเรามีกฎกติกาว่า จะต้องเป็นสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย มีการรับรองจากภาครัฐ ก็คือ กรมวิชาการเกษตร มาจดจีพี ตรวจการผลิตให้เรา เพื่อยกระดับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีฐานะที่ดีขึ้น ครับ
- ผู้ชาย : จากปัญหา กลับกลายเป็นโอกาสที่ต่อยอด ซึ่งไม่เพียงเกิดประโยชน์กับเกษตรกรผู้ ริเริ่มเท่านั้น แต่ยังขยายผลนี้ไปสู่เกษตรกรในวงกว้างอีกด้วย
- ผู้หญิง : ตลาดสีเขียวก็เป็นตัวอย่างของเครือข่ายภาคประชาชน ที่ทำให้ภาควิชาการทำงานกับ เครือข่ายภาคประชาชนได้ ทุกพันธกิจเชื่อมโยงนักศึกษา เชื่อมโยงอาจารย์ ลงไปทำ ฐานข้อมูล เพื่อที่จะทำชุดโครงการวิจัย ตอบโจทย์ที่เป็นความต้องการของเครือข่าย เกษตรกรอย่างชัดเจน
- ผู้ชาย : ทั้งหมดนี้ คือ ตัวอย่างของการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ที่เชื่อมโยงระหว่าง สถาบันการศึกษา ภาควิชาการ ชุมชนในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคี เครือข่าย เมื่อมหาวิทยาลัยเปิดประตูให้ท้องถิ่นเดินเข้ามา จึงเกิดการถ่ายทอดความรู้ เข้าหากัน นำมาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อสร้างสังคมอุดมปัญญาให้ เกิดขึ้น และที่เราได้ชมกันไปเกิดขึ้นแล้ว สำเร็จ และเป็นจริงได้ หวังว่าจะเป็น ต้นแบบ และแรงบันดาลใจ สำหรับจังหวัดอื่นๆ ต่อไป (จบวิดิทัศน์)

จากที่ได้ชมวีดิทัศน์ ส่วนที่ภาคิวิชาได้ดำเนินการคือ เอาพันธกิจ และเรื่องการประกันคุณภาพ การศึกษา ทั้ง ๓ – ๔ ส่วน ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งในส่วนนี้เรียกว่า สร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องของรายวิชาการเรียนการสอน ในสาขาของผม นักศึกษาอาจเป็นสายสังคม และสามารถลงไปทำงานกับชุมชนท้องถิ่นได้ แต่จะมีอีกส่วนหนึ่ง คือ สาขาด้านเทคโนโลยี ซึ่งต้องไปทำงานกับชุมชนเหมือนกัน เขาก็มีประสบการณ์ดีๆ เหมือนกัน

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

ขอขอบคุณ ม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ เท่าที่ดิฉันได้ฟังและดู ทั้งหมดจะเป็นงานวิจัยที่อยู่ภายใต้สิ่งที่เรียกว่างานวิจัยสุขภาวะชุมชน ระดับตำบล โดยมีขอบเขตคือ จ.อุตรดิตถ์ และบางโครงการในโมเดล นั้นก็ดึงนักศึกษาเข้าไปร่วมทำโครงการวิจัยด้วย

อาจารย์ประพันธ์ แจ่มเอี่ยม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ครับ ส่วนใหญ่อาจารย์ทุกคนที่รับผิดชอบ จะบูรณาการเป็นรายวิชากับในตำบลที่ตัวเอง รับผิดชอบอยู่ เพียงแต่อาจเป็นอาจารย์ส่วนน้อย ประมาณ ๕๐ – ๖๐ คน ไม่ใช่ทั้งมหาวิทยาลัย โดยในช่วงนี้จะเป็นช่วงการต่อยอดขยายผล เรื่องการจัดการความรู้ จากประสบการณ์ความสำเร็จของการเรียนการสอนที่บูรณาการ ซึ่งจะนำมาสู่การเรียนการสอนในรายวิชาเฉพาะ ซึ่งอาจารย์แต่ละท่านจะ รับผิดชอบเอง ยังไม่ได้เข้าไปสู่รายวิชาที่เป็นหมวดการศึกษาทั่วไป

คุณประภัสสร ปรีเอี่ยม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ดิฉัน ประภัสสร ปรีเอี่ยม จากม.ราชภัฏมหาสารคาม มีความสงสัยว่า ที่เราเข้าไปทำกันแล้ว ในชุมชน จะทำอย่างไรที่บอกว่า ต่อยอดขยายผลและทำให้ชุมชนยังคงเชื่อมั่นในราชภัฏ ว่าราชภัฏจะ ช่วยเหลือเขา หรือว่าไปแลกเปลี่ยนกับเขาได้ตลอดไป

อาจารย์ประพันธ์ แจ่มเอี่ยม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ในส่วนที่เราลงไปทำโครงการงานวิจัย หรืองานบูรณาการการเรียนการสอน สิ่งที่เราได้ไป ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น คือ เข้าไปสร้างความเข้าใจกับทุกภาคส่วน มีการสร้างกลไกโดยการตั้ง คณะกรรมการสุขภาวะชุมชนเพื่อดูแลเรื่องตำบลสุขภาวะ โดยใช้หลักของบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ซึ่ง ตัวชุมชนท้องถิ่นที่เราเลือก เขาเต็มใจจะทำงานกับเรา มีการเซ็นสัญญาMOUกับตำบล โดยแต่ละคณะ กิ่งลงไปทำสัญญาMOUร่วมกันทั้ง ๓๐ ตำบล

ตัวอย่างเช่นประสบการณ์ของคณะมนุษยศาสตร์ จะรับผิดชอบ ๖ ตำบล ในแง่ของการจัดการ เราจะมีคนรับผิดชอบทั้ง ๖ ตำบล และเราลงไปทำงานช่วยเหลือกัน โดยเครือข่ายทางวิชาการ เครือข่ายท้องถิ่นก็มีการช่วยเหลือกันระหว่าง ๖ ตำบลด้วย ทางภาควิชาการก็จะไปร่วมเรียนรู้กับชุมชน ร่วมกับอบต. มีการเก็บข้อมูล และส่งนักศึกษาไปร่วมทำงานกับภาคีเพื่อทำข้อมูล และนำข้อมูลเข้าสู่

กระบวนการของประชาคม ของตำบล นั่นคือ ในเรื่องของสภาอบต. และให้ชุมชนเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน
ความคิด ซึ่งตัวชุมชนจะได้ประโยชน์ เขาจะเห็นว่า ภาควิชาการนำความเป็นวิชาการไปช่วยเรียบเรียง
สิ่งดีๆที่เขาดำเนินการอยู่ แต่ยังไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่ให้เรียบร้อย คร่าวๆก็ประมาณนี้ครับ

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

ขอบคุณค่ะ อาจารย์พูดได้ชัดเจนเกี่ยวกับการทำงาน โดยมี ๓ กรอบใหญ่ มีทีมหลัก ทีม
คณาจารย์เป็นจุดเริ่มต้น มีการทำงานกับชุมชนผ่านโครงสร้างเชิงระบบ คือ การทำMOU และที่
สำคัญมีการทำงานจากโจทย์วิจัยในท้องถิ่น เป็นเรื่องที่น่าสนใจนะคะ

ผู้เข้าร่วมอภิปรายท่านหนึ่ง

ค่อนข้างชื่นชมค่ะ ทีม.ราชภัฏอุตรดิตถ์ ได้ลงไปถึง ๓๐ ตำบล ตามที่อาจารย์เล่ามาจะเป็น
ลักษณะของการพึ่งพา การร่วมมือกันนะคะ ที่นี่ยากทราบว่าอาจารย์มีแผนงานในเรื่องของการออก
จากชุมชนใหม่คะ ในลักษณะที่หวังว่าชาวบ้านจะพึ่งตนเองได้ในอนาคต อาจารย์มีแผนถึงเมื่อไร หรือมี
การตั้งเป้าร่วมกันใหม่ ว่าเมื่อไรมหาวิทยาลัยคงไม่ได้เข้าไปตรงนี้แล้ว หรือชุมชนอื่นจะเข้าไป
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับตรงนี้ได้ไหม ?

อาจารย์ประพันธ์ แจ่มเอี่ยม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

ขอบคุณในคำถาม โชคดีที่เราได้รับงบประมาณสนับสนุน ๓ ปี ดังนั้น ในช่วงปีแรกเป็น
ช่วงเวลาที่ตรงไปสร้างความเข้าใจ ทำข้อมูลต่างๆ ซึ่งเราทำกระบวนการเรียนรู้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นเรื่องการเก็บข้อมูลร่วมกัน เรื่องการพาไปศึกษาดูงานที่ตำบลอื่น ช่วงปีแรกจะทำค่อนข้างมาก
เพราะชุมชนในระดับตำบลยังไม่ค่อยมีความเข้าใจมากนัก แต่ในช่วงปีที่สอง เราเริ่มถอย ซึ่งเป็นสิ่งที่
เราวางแผนไว้แล้วในการออกแบบการทำงานในระดับ ๓๐ ตำบล ทั้งมหาวิทยาลัยคุยกันด้วยว่า จะขยับ
หรือถอยอย่างไร เพื่อให้ชุมชนเดินเองได้ ตอนนี้เป็นปีที่สาม ซึ่งก่อนที่เราจะถอยออกมา ก็ได้มี
งานวิจัยชิ้นหนึ่งที่ดึงโรงเรียนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเขาจะเป็นคนที่ต้องอยู่ในท้องถิ่นตลอด
ขณะที่ตัวนักวิชาการในระดับมหาวิทยาลัยก็จะค่อยๆดึงตัวออกมา แต่ยังคงติดตามการทำงานอยู่ นี่ก็
เป็นภาพที่เรายังทำงานในระดับตำบลนั่นเอง

ส่วนอีกบทบาทหนึ่งของอาจารย์ที่ประจำตำบล คือ บทบาทในการเชื่อมประสาน เอาศาสตร์
ต่างๆจากคณะอื่น สาขาอื่น นอกสถานศึกษาลงไปสู่ในตำบลนั้นด้วย เป็นบทบาท Facilitator ไม่ว่าจะเป็น
เป็นการออกแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เข้าสู่การพัฒนาพื้นที่ รวมถึงเรื่องการพัฒนา
พัฒนา ที่จะต้องให้คนในชุมชนได้มีโอกาสพึ่งตนเองได้ ขอสรุปสั้นๆ อย่างนี้ครับ น้องเอ๋มีอะไรจะเสริม
ไหม

อาจารย์รัชดา คำจริง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

เอ๊ะเพิ่งทำงาน ปี ๕๑ แต่สอนอย่างเดียวก็แย่แล้ว แล้วเราต้องเรียนรู้เรื่องการบูรณาการกับ
ท้องถิ่นด้วย ถ้าถามตัวเองเริ่มต้นการทำงาน ลงพื้นที่ในลักษณะนี้ได้อย่างไร ก็คือ เรียนรู้จากพี่ๆ และลง
มือทำด้วย มีปัญหาอะไรก็ปรึกษาเขา เพราะระบบของมหาวิทยาลัยมีอยู่ชัดเจน คือ การถ่ายทอดความรู้
ให้รุ่นต่อรุ่น ทำให้เราสามารถย่นระยะเวลาการเรียนรู้เรื่องการทำงานเพื่อสังคมชุมชนท้องถิ่นได้มาก
เพราะตัวเองมาจากคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม สอนด้านโยธา และด้านจีไอเอส ซึ่งก็มองไม่ออกว่า
วิชาที่สอนจะลงไปทำอะไรให้ท้องถิ่น สิ่งที่ได้เรียนรู้มาจากมหาวิทยาลัยใหญ่และติดอยู่ในหัวของเรา คือ
งานที่มีขนาดหรือขอบเขตระดับประเทศ ระดับที่ดูยิ่งใหญ่มาก ซึ่งไม่สามารถประยุกต์ใช้กับงานระดับ
ชุมชนได้ แต่เมื่อลงไปทำงานจริงๆ เพียงแค่เราปรับขอบเขตความคิดให้เล็กลง มองเขา และคุยกับเขา
ให้มาก เราจะเห็นแนวทางที่เราสามารถลงไปช่วยได้

ตัวอย่างจากวิชาของตนเองที่เกี่ยวกับการสำรวจ และวิชาแผนที่เพื่อการจัดการทรัพยากร ก็พา
เด็กลงไปเลย เราจะเน้นเรื่องทฤษฎีในห้องเรียน แต่พื้นที่ที่เราลงไป คือ ห้องปฏิบัติการ นักศึกษาก็
เรียนรู้ได้จริง พอเด็กเรียนรู้ได้จริง ก็นำกลับมาช่วยว่าสิ่งที่อาจารย์สอน คุณอย่าเชื่อนะ คุณลงไปทำ
แล้วเป็นอย่างไรบ้าง และมีอะไรที่ต้องสอนคุณเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังได้เห็นว่าชุมชนท้องถิ่นต้องการ
เด็กในลักษณะไหนที่จะเข้าไปทำงานกับเขา ก็เป็นโอกาสดี ที่เราอาจจะต้องปรับหลักสูตร คือชุมชน
ท้องถิ่นจะสะท้อนภาพให้เราเห็นมาก ว่าเขาต้องการเด็กแบบไหน เราก็นำสิ่งที่เขาสะท้อน มาประยุกต์
เข้าในหลักสูตร ซึ่งตอนนี้หลักสูตรก็ผ่านเรียบร้อยแล้ว สกอ.รับรองเป็นหลักสูตรเทคโนโลยีสำรวจและ
ภูมิสารสนเทศ โดยเราเปลี่ยนแนวคิดเลยว่า เราจะไม่ส่งเด็กเข้าบริษัท แต่เราจะตลาดล่าง คือ บริษัท
ท้องถิ่นของเราละ ไม่ว่าจะป็นอบต. กรมที่ดินของจังหวัด ซึ่งสิ่งนี้ คือ สิ่งที่เรารู้สึกว่าจะประสบความสำเร็จ แล้วเราได้ประโยชน์มาก ขอขอบคุณค่ะ

รศ.ดร.วรรณษา ประยุกต์วงศ์

ขอบคุณนะคะ ที่อาจารย์มาเติมเต็มสิ่งที่หลายคนอาจยังสงสัยว่า การต่อยอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็น
อย่างไร อาจารย์ให้ภาพค่อนข้างชัดเจนมาก ทำให้ดิฉันนึกถึงคำถามครั้งหนึ่งที่เคยเกิดขึ้นกับ
อธิการบดีราชภัฏแห่งหนึ่ง และได้สะท้อนในเวทีใหญ่ว่า สังคมหรือการปฏิรูปการศึกษาได้เรียกร้อง
ต้องการอาจารย์พันธุ์ใหม่ แต่อาจารย์ที่อยู่ในระบบเป็นอาจารย์พันธุ์เก่าทั้งนั้น แล้วจะสร้างอาจารย์
พันธุ์ใหม่ได้อย่างไร วันนี้อาจารย์ได้ตอบคำถามอธิการบดีท่านนั้นเรียบร้อยแล้ว เราคงไม่ได้สร้าง
หากแต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ขอขอบคุณอาจารย์มากค่ะ

จากบทเรียนของคณาจารย์ ม.ราชภัฏอุดรดิตถ์ ซึ่งทำงานในพื้นที่ชุมชนโดยตรง และใช้โอกาส
ศักยภาพของความใกล้ชิดอยู่กับชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ จะขอเคลื่อนต่อไปกับการเรียนรู้กับทาง
มหาวิทยาลัยน้องใหม่ ที่ตั้งมา ๔ ปี ขณะเดียวกันได้ใช้ความเป็นมหาวิทยาลัยน้องใหม่ สร้างจุดแข็งที่
เป็นการกำหนดภารกิจและพันธกิจของมหาวิทยาลัยอย่างชัดเจน ในเรื่องของการทำงานเพื่อเรียนรู้ เพื่อ
เปลี่ยนแปลงสังคม ขอเรียนเชิญอาจารย์ประยงค์ จากสถาบันอาศรมศิลป์ค่ะ

อาจารย์ประยงค์ โพธิ์ศรีประเสริฐ สถาบันอาศรมศิลป์

ถ้าดูจากขนาดแล้ว สถาบันของเราไม่มีปัญหาเรื่องการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพราะเพิ่งตั้งมาได้ ๔ ปี การเป็นสถาบันเล็กและสถาบันใหม่ ก็มีข้อได้เปรียบ คือเราคิดอะไรแล้วทำได้เลย ปัจจุบันสถาบันอาศรม-ศิลป์จัดการเรียนการสอนเฉพาะปริญญาโท และกำลังดำเนินการเพื่อเปิดหลักสูตรปริญญาตรี แนวทางการเรียนจะเน้นหนักไปที่การทำงานบนฐานงานจริง

สถาบันของเรามีอีกภาพหนึ่ง คือเหมือนเป็นสำนักงานขนาดใหญ่ ซึ่งรับงานจริงจากแหล่งงาน ๒ – ๓ แหล่ง หนึ่ง คือ งานบริการวิชาการ รับงานวิจัยจากองค์กรที่ต้องการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ และสอง คือ เรื่องการออกแบบ ซึ่งมีการออกแบบสถาปัตยกรรมทั่วไป และสิ่งที่เรียกว่า การออกแบบชุมชน ปัจจุบันเรามีสตูดิโอ ๓ สตูดิโอ คือ ๑. สตูดิโอชุมชน ซึ่งรับงานเก็บข้อมูล และออกแบบสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน จะคล้ายกับทีม.ราชภัฏอุดรดิษฐ์ทำ แต่จะเน้นไปที่กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงานทางกายภาพ และสถาปัตยกรรม ๒. สตูดิโออนุรักษ์ ซึ่งจะเน้นในเรื่องกระบวนการเข้าไปอนุรักษ์ชุมชน และสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ ๓. สตูดิโอที่รับออกแบบอาคารทั่วไป

เราใช้สตูดิโอเป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับนักศึกษา เจเนอรัลของการเข้าไปมีส่วนร่วมของนักศึกษา คือ เป็นส่วนหนึ่งของทีมในการทำงาน (Partner) อย่างเช่น ผมรับผิดชอบในส่วนของสตูดิโอชุมชน เพราะมีประสบการณ์การทำงานสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน วิธีการทำงาน คือ เราใช้ตัวเนื้องาน ใช้โจทย์ของงาน เช่นเรื่องชุมชนแออัด งานชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครเป็นทุนของหน่วยงานกึ่งราชการ ซึ่งเขาดูเรื่ององค์ชุมชนในภาพรวม โดยมีเครื่องมือหลัก คือ การพัฒนาที่อยู่อาศัย เราก็ไปรับงานนี้มา และส่งนักศึกษาไปทำงานร่วมกับชาวบ้าน โดยในทีม จะมีอาจารย์ ตั้งแต่ระดับอาวุโส ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และอาจารย์ระดับกลางทำหน้าที่เข้าไปดูเรื่องการช่วยวางกลยุทธ์ ส่วนนักศึกษามีหน้าที่เป็นผู้ทำงาน

ผมคิดว่ากระบวนการเข้าไปเรียนรู้ปัญหาชุมชน หรือการเข้าไปตอบโจทย์ในชุมชน เป็นโปรเจกต์ขนาดใหญ่ แต่การที่รับงานเป็นฐานงานจริงแบบนี้ สิ่งที่นักศึกษาได้ประโยชน์ค่อนข้างมาก คือ เรื่องการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และรับผลกระทบจากการเป็นเจ้าของงานที่แท้จริง ซึ่งการเรียนรู้ของนักศึกษา มันไม่ได้เป็นวิชา เพราะเราพยายามพัฒนามาเรื่อยๆ จากเป็นวิชา มาทำเป็นบล็อก ตอนหลังพยายามบูรณาการเนื้อหาของวิชาเข้าไปกับงานให้มากที่สุด และเราพบว่าวิธีการเรียนรู้แบบนี้มีข้อดี คือ นักศึกษาจะมองสิ่งต่างๆเป็นภาพรวม บูรณาการได้ดี และแก้ปัญหาได้ คือ มีหลายครั้งที่เราตั้งใจไปออกแบบอาคารหลังใดหลังหนึ่ง แต่จากกระบวนการพูดคุย และสร้างการมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ได้ทำให้เป้าหมายเปลี่ยนไปตามโจทย์ของชาวบ้าน นักศึกษาก็ได้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้

เราพบว่านักศึกษาสถาปัตย์ ปริญญาโทของเรา ไปช่วยชาวบ้านส่งเสริมการทำกิจกรรม ซึ่งผมคิดว่ามันเป็นโจทย์ที่มีความเป็นปัจจุบันมากกว่า ในส่วนของการพัฒนา มันทำให้เรารู้จักวางโจทย์ โจทย์ไม่ได้อยู่ที่ตัวเรา แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ฉะนั้นอะไรที่ตอบคำถามของชุมชนได้ตรงประเด็นที่สุด นั่นเป็นสิ่งที่เราต้องทำก่อน นี่เป็นส่วนที่ทำให้ผมรู้สึกว่ามันอาจมีความแตกต่างกับการเรียน ซึ่งเป็นข้อ

ได้เปรียบที่อาศรมศิลป์ทำได้ เพราะเราเป็นสถาบันขนาดเล็ก และคุยกันได้ตั้งแต่ระดับผู้บริหารจนถึงระดับผู้ปฏิบัติการ

เดิมผมเป็นอาจารย์จากสถาบันเอกชน สอนหนังสือในระบบ แต่ผมได้เข้าใจคำว่า “Teach less, Learn more” จากกระบวนการทำงานนี้ เพราะจริงๆแล้ว ไม่มีใครเป็นผู้รู้ได้ตลอดเวลา เมื่อเราเริ่มโปรเจกต์ใหม่ เราเริ่มชุมชนใหม่ ต้องเกิดกระบวนการเรียนรู้ และถ้าเราไม่ไปทำงานกับนักศึกษา เราจะไม่มีความสัมพันธ์กันเลย หรือแม้แต่การทำงานร่วมกัน เราจะพบพัฒนาการของนักศึกษา เราพบว่าหลายคน มีศักยภาพมากกว่าเราด้วยซ้ำ ฉะนั้นการวางตัวเป็นผู้เรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญมากในกระบวนการเรียนรู้แบบนี้

อีกอย่างหนึ่งที่อยากเล่าให้ฟัง คือ จากการทำงานกับอาศรมศิลป์ ในขณะที่เราค่อยๆ เรียนรู้ เราพบโจทย์ของเรา ซึ่งก็เป็นโจทย์ที่ยากอยู่แล้ว แต่เราพบว่าภายใน ๒ ปี เราเจองานที่เป็นโจทย์ใหม่ ซึ่งต้องทำอะไรที่ยากกว่าเดิม ๒ เท่าตัว มองหน้ากันไป มองหน้ากันมา ท่านอาจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ ราชบัณฑิต ก็สรุปไว้ว่า ฟังว่า สิ่งที่อาศรมศิลป์จะเรียนรู้ คือ เอาองค์ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การทำงาน เคลื่อนตัวเองไปสู่โจทย์ที่ยากขึ้น และเรียนรู้ต่อไปเป็นลำดับ ไม่ทราบว่าจะทางสตูดิโออนุรักษ์ มีอะไรจะเสริมไหม

อาจารย์ธิป ศรีสกุลไชยรัก สถาบันอาศรมศิลป์

ในส่วนของสตูดิโออนุรักษ์ ผมคงไม่ได้เอาประสบการณ์ทำงานในเรื่องของการลงชุมชนมาแลกเปลี่ยน แต่จะเล่าให้ฟังว่า การเรียนที่อาศรมศิลป์เป็นอย่างไร เราไม่มีวิชาบรรยาย (Lecture) ในห้องเลย ไม่มีแม้แต่สักชั่วโมงเดียว ขณะเดียวกันเราต้องพัฒนาเกี่ยวกับทักษะภายในด้วย ไม่ว่าจะ เป็นทักษะเกี่ยวกับการฟัง การสื่อสารอย่างสันติในชุมชน เพราะการลงไปทำงานกับชุมชน เราเจอความขัดแย้งสูงมาก ดังนั้นงานก็ต้องทำให้เสร็จ ทักษะภายในก็ต้องถูกพัฒนาขึ้น ในเวลาเดียวกันก็ต้องเรียนวิชาความรู้ด้วย

นักศึกษามีทั้งหมดแค่ ๗๐ คน มีอาจารย์ประมาณ ๑๐ กว่าคน เวลาของเรามีไม่มาก แต่มีงานมาก ฉะนั้นในหนึ่งสัปดาห์ เราจะเสียเวลาเกี่ยวกับการประชุมงานไป ๓ วัน นอกจากนั้นจะเหลือเวลาทำงานเล็กน้อย ส่วนเวลาที่เกี่ยวกับการเรียนจริงๆ จะเหลือแค่ครึ่งวันในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งในส่วนนี้เราก็มาจัดกระบวนการเรียนกัน แนนอนว่าในครึ่งวันต้องมีการพัฒนาทักษะภายในด้วย ตามเรื่องงานด้วย และฝึกการเรียนรู้ทางวิชาการด้วย เราแบ่งง่ายๆ ครับ คือ ในหนึ่งเดือน เราแบ่งให้สัปดาห์แรกเป็นการตามเรื่องงาน สองสัปดาห์หลัง เป็นเรื่องการพัฒนาภายใน โดยในการเรียนแต่ละครั้ง จะเริ่มต้นด้วยการทำ Total Relax ซึ่งเป็นวิถีภาวนาของหมู่บ้านพลัม ไม่ได้ทำเพื่อการทำบุญเป็นเรื่องหลัก แต่เราทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบเท่าเทียมกัน โดยอาจารย์ก็จะลดบทบาทตัวเองลงได้ ไม่ได้เป็นผู้สอนอย่างเดียว นักศึกษามีสมาธิ เขาก็จะเรียนรู้ได้ดีขึ้น เปิดรับการเรียนรู้ได้มากขึ้น อาจารย์บางคนซึ่งมีงานมาก ก็มีโทสะมาก หลังผ่านกระบวนการนี้ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที ก็จะเย็นลงได้ จะฟังคนอื่นได้ สามารถฟังสิ่งที่นักศึกษาต้องการ และเกิดเป็นการเรียนรู้แบบเท่าเทียมกัน

จากนั้นค่อยมาดูว่า งานคืออะไร บางสัปดาห์ที่เรานัดกันว่าเป็นเรื่องพัฒนาทักษะภายใน มันก็ไม่ได้เป็นกระบวนการที่ใหม่หรือแตกต่างอะไร บางที่เรามาดูหนังร่วมกัน และวิพากษ์วิจารณ์กัน บางทีก็พูดคุยกันในเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคม นี่เป็นวิธีการเรียนรู้ของอาศรมศิลป์ที่ดำเนินการมา ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ปีหน้าอาจเปลี่ยนไปมากกว่านี้ก็ได้อีก เพราะปัญหาเปลี่ยนไปเร็ว เราก็ต้องปรับตัวไปเรื่อยๆ

เมื่อสิบกว่าปีก่อน ผมเป็นอาจารย์ที่ม.ราชมนคล และที่ มช. ฉะนั้นผมรู้สึกตะหงิดๆ ใจกับคำสองคำที่อาจารย์วรรณพุดถึง คือ “อาจารย์สายพันธุ์ใหม่ อาจารย์สายพันธุ์เก่า” คือ ผมเชื่อว่าอาชีพอาจารย์ เป็นอาชีพที่คนเลือกทำ และคนนั้นต้องเป็นคนที่มีพื้นฐานความคิดที่ดีอยู่ ฉะนั้นการจะบอกว่าอาจารย์สายพันธุ์เก่า เป็นคนที่ไม่คำนึงถึงสังคม ผมว่าอาจเป็นการมองที่มีอคติอยู่ เพราะจากประสบการณ์ ผมคิดว่าระบบใหญ่ต่างหากที่มีผลต่อการทำงานของอาจารย์ ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยกำหนดว่า ในสามปีต้องทำงานวิจัยให้เสร็จ ๒ ชิ้น มันจะเป็นไปได้ได้อย่างไร คือ เป็นไปได้ในแง่ปริมาณ แต่ไม่มีคุณภาพ เพราะเราทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แน่่อนว่าคุณได้งานวิจัยแบบชิ้นหนึ่งไว้ แต่ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เพื่อนของผม ซึ่งเป็นอาจารย์และยังติดต่อกันอยู่ ก็คุยกันว่า เขาชื่นชมเราที่ได้ทำเพื่อสังคมจริงๆ เพราะเราเคยอยู่ในระบบมา เรารู้ว่าปัญหาในเชิงระบบ ปัญหาในเชิงการเมืองภายในมหาวิทยาลัย เหล่านี้ได้บีบให้อาจารย์ตีกรอบตัวเองแคบลง ผมคิดว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ต้องคิดกันต่อ และผมมองว่าการแก้ไขที่ตัวอาจารย์ ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ในเรื่องระบบ คงต้องช่วยกันคิด

รศ.ดร.วรรณ ปรียกุลวงศ์

ขออธิบายเพิ่มเติมจากที่อาจารย์ ๒ ท่านได้พูดไปนะคะ เนื่องจากสถาบันอาศรมศิลป์ ใช้กระบวนการทำงานบนพื้นฐานของการเรียนรู้ ฉะนั้นเวลาที่เราผลิตบัณฑิต เราจะเจอคำถามหนึ่ง ซึ่งสกอ.จะมาตั้งไว้ว่า พอรับปริญญาถามว่า อัตราการทำงาน ความพึงพอใจของนายจ้าง ความหมายก็คือ เราต้องการผลิตบัณฑิตให้ทำงานให้เป็นใช้ใหม่ เพราะฉะนั้นสถาบันอาศรมศิลป์ก็ใช้ตัวงาน ที่มีนายจ้าง มีคนจ้างจริงๆ และมีคณาจารย์ไปเป็นที่ปรึกษา แล้วนักศึกษาที่ทำงาน งานในแต่ละชั้นของโครงการ ก็จะนำมา ซึ่งสิ่งที่เรียกว่า ผลงานวิจัย ที่อาจารย์พุดถึง Action Research ก็คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

อาจารย์ชาญชัย เมฆศิริ มหาวิทยาลัยพายัพ

ผมชื่อชาญชัย เมฆศิริ จากม.พายัพ เชียงใหม่ เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนนะครับ สิ่งที่เราพูดถึง ถ้าสรุปเป็นกระบวนการ คือมี Input Process Output ตอนนี้อยู่ที่ Process หรือกระบวนการที่จะทำอย่างไรให้บัณฑิตของเราเป็นบัณฑิตที่มีจริยธรรม แต่ประเด็นปัญหาของผมนถอยหลังไปอีก ประเด็นปัญหาของผมอยู่ที่ Input ตัวแรกคือเรื่องการให้คะแนน อาจารย์ทุกท่านยังไม่ได้พูดถึง ในวิชาของผม ตัดตามเกณฑ์ หมายความว่า นักศึกษาได้ ๘๐ คะแนนขึ้นไป จะได้ A อาจไม่ได้

อิงกลุ่ม อิงเคิร์ฟ ฉะนั้นเวลานักศึกษาของผมเรียน เรื่องคะแนนต้องมาก่อน นี่คือประเด็นที่หนึ่ง ว่า อาจารย์จัดสรรคะแนนอย่างไร เพราะมหาวิทยาลัยเอกชนจะมีปัญหา สกอ.ตีกรอบมาเลยว่า ถ้าเป็น วิชาบรรยาย ต้องมีสอบปลายภาค ๕๐% ส่วนอีก ๕๐% แล้วแต่อาจารย์บริหารจัดการว่าจะให้เป็นสอบ กลางภาค สอบย่อย หรือภาคปฏิบัติ อย่างละเท่าไร แต่ถ้าเป็นภาคปฏิบัติ ก็สามารจะมีคะแนนสอบ ปลายภาคน้อยลงได้ ผมไม่ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นอย่างไร แต่ของผม ก่อนที่จะสอนนักศึกษา ต้องมาคุยกันในระดับเรียนก่อน ว่าอยากได้อะไร อยากได้คะแนนตรงไหน มากน้อยเท่าไร แต่ของเรา Course Outline ต้องเสร็จตั้งแต่ก่อนจะสอน เพราะฉะนั้นการจะให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทำได้แค่ ๕๐% จึงส่งผลให้ทุกอย่างที่เราให้คะแนน จะต้องเป๊ะๆ ตามกรอบ แลกเปลี่ยนกันแล้วกันนะ ครับ ถ้าใครมีแนวคิดหนทางแก้ไข

เรื่องที่สอง คือ เรื่องคุณภาพนักศึกษา คือ คุณภาพของนักศึกษาที่เข้ามาในมหาวิทยาลัย เอกชนทั่วไป จะเป็นคุณภาพที่พูดกันง่าย ๆ คือ เกรดต่ำกว่าสถาบันของรัฐ หรือสถาบันเอกชนชั้นนำ อาจมีเกรดที่อยู่บ้าง ที่เขาตั้งใจเรียนจริงๆ ปัญหาคือ เรื่องของความตั้งใจในการเข้าชั้นเรียน ซึ่งมีความ แตกต่างกันสูงมาก ที่อาจารย์บอกว่าเล่นBB นี่เป็นเรื่องธรรมดา ห้องผมถึงขนาดที่ว่า ผมต้องกันแถว ข้างหน้าเอาไว้ และถ้าใครคุยกัน เล่นBB เอาIPADมานั่งเขียน ผมเชิญมานั่งข้างหน้า เรียกว่าต้องใช้ ระบบที่ย้อนไปดึกดำบรรพ์ เพราะหมดปัญญาจริงๆ ผมบอกนักศึกษาว่า “นี่อาจารย์พูดภาษาคนแล้ว นะ อาจารย์ไม่รู้จะพูดอย่างไรแล้ว” ผมอาจจะใจร้อน ช่องว่างระหว่างมันสมองของนักศึกษา ความ ตั้งใจเรียนของนักศึกษา มันมีผลกระทบต่อในชั้นเรียน แล้วพอเราพูดถึงเรื่องการเรียนแบบนอกห้อง ขนาดในห้อง สมายังแตกซ่าน ถ้าไปนอกห้อง อย่างเช่น เราพาไปดูงาน แทนที่จะดูงาน ก็กลายเป็น ยกโทรศัพท์ขึ้นมา ถ่ายรูปขึ้น facebookทันที วิทยาการพูดอะไรก็ไม่สนใจฟัง ก็เป็นแบบนี้แหละครับ คือ อยากแลกเปลี่ยนว่า ถ้าเป็นแบบนี้ เราจะมีแนวทางอย่างไรบ้าง ขอขอบคุณครับ

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

คณาจารย์จากสถาบันอาศรมศิลป์จะแลกเปลี่ยนเรื่องเกรดการให้คะแนนกับเพื่อนหน่อยไหม ประเด็นนี้อยากเรียนกับคณาจารย์นิดหนึ่งว่า การที่เราพูดตั้งแต่เข้ามานั้น น่าจะเป็นข้อสรุปเรื่องหนึ่งที่ หลายคนเห็นว่า ถ้าเราพูดถึงการรับใช้สังคม หรือนำกระบวนการที่เข้าไปเรียนรู้กับชุมชน การบรรยาย ในห้อง จะไม่มีหรือมีน้อยมาก แล้วก็ไม่ใช่เรื่องที่อาจารย์บอกว่า เป็นการพานักศึกษาไปดูงานนอกห้อง เพราะนั่นไม่แตกต่างจากการบรรยาย แต่เป็นการเปลี่ยนสถานที่เท่านั้นเอง ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นม.ราช ภัฏอุตรดิตถ์ หรือสถาบันอาศรมศิลป์ที่ได้เล่าสู่กันฟัง ก็จะเป็นลักษณะที่เปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนไปเลย

ในส่วนของความตั้งใจ ของผู้เรียน อาจให้อาจารย์ทางสถาบันอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาช่วยฝาก ประเด็นนี้จะคะ ลำดับต่อไปขอเรียนเชิญมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีปรัชญาหรืออุดมการณ์ที่ชัดเจน อยู่แล้ว ในเรื่องของการรับใช้สังคม ขอขอบคุณคะ

ดร.ชัยวัฒน์ บุหนาค มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผมเริ่มพัฒนาตัวเองจากเป็นอาจารย์ และกลายมาเป็นครู ในที่สุดกลายมาเป็น Facilitator ได้
อย่างไร ผมจบจากฝรั่งเศส ร้อนวิชามาก พอเข้ามาในห้องบรรยาย ก็คิดว่าเราเจอนักศึกษาพันธุ์ไหน
เขาคุยกันระเบิดเถิดเทิง บางคนทิ้งกเรียน ก็จะอยู่แถวหน้า ใครมาไม่มา เขาก็จ้องไว้หมด เดินไปกิน
ข้าวก็เจอการจ้องที่ให้เพื่อนอีก ขึ้นรถรางก็ยังเจอการจ้องที่อีก ผมก็ตั้งคำถามว่า เกิดอะไรขึ้นกับ
สังคมไทย

ในห้องบรรยาย ซึ่งมีชื่อเล่นว่า ห้องบรรทมรวม ผมเข้าไปด้วยความรู้มร้อนวิชา สิ่งที่เคยเตรียมตัว
มา มีของเท่าไร ผมปล่อยของหมด เด็กก็ปล่อยหูซ่ายทะเลหุหุขวาเหมือนกัน พอตอนหลังเด็กมาเล่าให้
ฟังว่า เขารู้สึกอย่างไรกับระบบการเรียนในปัจจุบัน ฟังแล้วผมคอดก ผมเข้าใจว่าอาการคอดก เกิด
ขึ้นกับทั้งครู ทั้งศิษย์ นักศึกษาบางคนบอกว่า “โคตรเบื่อเลยอาจารย์ อาจารย์มาถึงก็สอนบ๊ิงๆ(สไลด์)”
ส่วนอาจารย์ก็นินทาว่านักศึกษาคุยกัน แล้วสุดท้ายก็พบกันที่เก่าแก่มองตรง

ผมรู้สึกว่าคุณสาระเรียนปริญญาเอก มีปริญญาหลายอัน แต่ต้องมาพ่ายแพ้ ทำไมไปไม่ถึงฝั่ง
ในหน้าที่ ผมจึงไปตั้งวิชาของตัวเองขึ้นมา ชื่อวิชา”นักศึกษากับการพัฒนาตนเอง” ผมต้องการจะรู้ว่า
ลูกศิษย์ของผมเป็นอย่างไร ให้เขียนเล่าชีวิตมาตั้งแต่เกิดว่าเขาได้ผ่านอะไรมาบ้าง ผมสรุปได้ว่า ที่
นักศึกษาเป็นแบบนี้ คือ ๑. นักศึกษาเป็นผลผลิตของการศึกษา ตั้งแต่ประถม อนุบาลจนถึงม.๖ และ
๒. นักศึกษาเป็นผลผลิตของสังคม ในยุคFast Food ยุคCyber ยุคติดมือถือ ยุคมาม่า ยุคQuick
Cash/ATM ทุกอย่างอยู่ในสภาพของการเร่งตลอดเวลา เขาไม่เคยมีเวลานั่งหายใจ ชีวิตของเขาถูก
คอนเน็ก (Connect) ตลอดเวลา ถูกเชื่อมกับอะไรบางอย่างตลอดเวลา ไม่ว่าจะโดยโลกCyber หรือ
เชื่อมกับสิ่งที่ผมเรียกว่าเป็นหลุมดำ ตั้งแต่เรื่องเช็คซ์ การพนันบอล ติดโทรศัพท์ ติดแบรนด์เนม
และเริ่มรักกันตั้งแต่อนุบาล สิ่งนี้เป็นสภาวะการณ์ใหม่ ซึ่งครูโบราณอย่างผมตามลูกศิษย์ไม่ทัน

สิ่งที่น่ากลัวที่สุด คือ เราไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เขาได้เลย ผมเจอประโยคหนึ่ง จำได้
ขึ้นใจ เขาบอกว่า The mediocre teacher tells ครูทุกๆไปสั่ง/บอก ต้องทำอย่างนั้น ต้องทำอย่างนี้ The
good teacher explains ครูที่ดีจะอธิบาย The excellent teacher demonstrates ครูที่ยอดเยี่ยมจะสาธิต
ให้เห็น The great teacher inspires ครูที่ยิ่งใหญ่สร้างแรงบันดาลใจ ผมคิดทันที นี่ฉันเป็นได้แค่ครู
ทั่วไปหรือนี่ ทั้งที่เป็นมาสิบปี พวกเราที่อยู่ตรงนี้เป็นพวกบุกเบิก อาจารย์จะต้องเจอแรงเสียดมาก
อาจารย์ฉีดยาสรางภูมิคุ้มกันไว้เลย ไม่อย่างนั้นอาจารย์จะเจ็บป่วยและเหนื่อยมาก

ผมโง่อยู่นาน ๕ ปี จึงตัดสินใจมาเป็นครู มัน ”ครู” จริงๆ มันหนักมาก แล้วก็ไม่ใช่ลักษณะ
ของการพบกันที่เก่าเวลาเดิมแล้ว เราเจอทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังของลูกศิษย์ของเรา ที่ผมเจ็บปวด
มากที่สุด คือ มีลูกศิษย์ฆ่าตัวตาย มีอยู่คนหนึ่งเอาเงินของกลุ่มไปใช้ เขามีกลุ่มโต๊ะ กลุ่มที่เก็บเงินกัน
เสร็จแล้วไม่รู้จะอย่างไร ก็ไปแขวนคอตายเพราะความอาย อีกคนหนึ่งกระโดดตึก เพราะไม่ได้
เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เด็กบางคนทีทุจริตการสอบ ไม่ใช่ว่าเรียนแย่ เรียนได้เกรด ๓.๓๐ เขาได้
เกียรตินิยมอยู่แล้ว แต่เขาอยากได้ ๓.๕๐ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เกิดอะไรขึ้นกับสังคม?

กลับมาที่วิชา TU100 ก็คือ มีการตั้งคำถามว่า ทำไมธรรมชาติบอกรักประชาชน แล้วทำไมธรรมชาติเชิดชูคนเก่ง แต่ไม่เชิดชูคนดี แล้วทำไมการศึกษาปัจจุบันกลายเป็นการศึกษาของเด็กแถมหน้า ครูคณิตศาสตร์ไม่เคยสนใจพวกแถมกลาง แถมสองเป็นต้นไป แถมหลังยิ่งไม่มีทาง ผมคิดว่า ถ้าสังคมไทยต้องการจะพัฒนา คงไม่ได้เกิดจากแถมหน้าเท่านั้น แต่ต้องรวมแถมสองไปจนถึงแถมสุดท้ายด้วย ผมจึงสนใจว่า ต้องมีกระบวนการเรียนรู้บางอย่างสำหรับพวกแถมสองถึงแถมสุดท้ายที่เราเรียกว่า พวกไฮเปอร์ พวกที่ไม่สนใจ พวกที่ไม่เคยมีศรัทธาในระบบการศึกษา ไม่รู้ว่าจะเรียนไปทำไม และไม่ศรัทธาในครู สุดท้าย สำคัญที่สุด ไม่มีศรัทธาในตัวเอง นี่คือที่มาของวิชาหน้าที่พลเมือง หน้าที่พลเมืองก็คือ สอนให้เด็กมีความรับผิดชอบ สอนให้เด็กมีศรัทธาในตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเอง รู้ว่าตัวเองเกิดมาเป็นอย่างไรมาก่อน ผมบอกได้ว่า อาจารย์สอนวิชานี้แล้วจะไม่ “หงอย” แต่จะหนักมาก บางทีเด็กก็ facebook มาหาตอนตี๑ ที่เรายังไม่นอน หรือบางทีโทรศัพท์เข้ามา เราสอนเขาเรื่องความจริง ความดี ความงามของชีวิต และมีการทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งที่เราได้รับจากตรงนี้ คือ ผมได้กัลยาณมิตร กัลยาณมิตรที่เปื้อนเหมือนกัน ที่คอดอกเหมือนกันกับระบบการศึกษาปัจจุบัน แล้วเราก็ได้กัลยาณมิตร เริ่มเกิดปิติ มนุษย์เรา ถ้าเกิดปิติแล้วมันมีแรงสู้ ถูกไหม อาจารย์เคยเกิดปิติไหม ปิติอย่างไรครับ

ผู้เข้าร่วมอภิปรายท่านหนึ่ง

ก็คือ ลักษณะที่เมื่ออาจารย์มีความรู้สึกที่มีความสุข แต่มันไม่ใช่ความสุขที่เกิดจากการได้ของของตัวเองชอบ แต่มันเป็นความสุขที่คนอื่นประสบความสำเร็จ หรือคนอื่นได้รับในสิ่งที่มันเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา นั่นคืออาการปิติ ซึ่งบางทีบอกไม่ถูก

ดร.ชัยวัฒน์ บุณฑาค มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แล้วอาจารย์เห็นสายตาเด็กใหม่ เวลาที่เขาเชื่อว่าตัวเองทำได้ มันเป็นสายตาที่แตกต่างจากตอนที่เปื้อน สายตาตอนที่อยู่ในห้องบรรทมรวม และเล่นBB อาจารย์พบว่าสายตาเขาเปลี่ยนไปเป็นคนละคนไหม?

ผู้เข้าร่วมอภิปรายท่านหนึ่ง

ใช่ค่ะ คือ เรามองได้ แล้วเรามองถึงจิตวิญญาณของเขาในนั้น มองเห็นความเป็นคนที่มีความรู้สึกเชื่อมั่นในตัวเองขึ้นมาใหม่ ซึ่งตรงนี้ดิฉันว่า คนที่สอนมานาน ต้องเคยเห็นอย่างนี้สักครั้งในชีวิต

ดร.ชัยวัฒน์ บุณฑาค มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผมบอกเลยว่า ระบบการศึกษาปัจจุบันกดทับมนุษย์ กดทับให้เด็กรู้สึกว่าตัวเองด้อย ไร้สมรรถภาพ ไร้ความหมาย เป็นเหมือนขยะ ฉะนั้นในวิชานี้ คือ การศึกษาที่แท้ คือ Empowerment

หรือการทำให้เขารู้สึกว่า เขามีพลังที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง และเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งผมคิดว่าเป็นหัวใจสำคัญ แล้วเขาจะรู้ว่า เขาอยู่เพื่ออะไร เมื่อเช้าเราได้ยินเรื่อง Head Hand Heart ใช้ไหมครับ แต่ส่วนใหญ่ปัจจุบันนี้เรียนด้วยหัวอย่างเดียว และไม่ใช้หัวตรงคอร์เท็กซ์ (Cortex) นะ แต่เรียนตรงสมองส่วนอมิกดาลา (Amygdala) เขาต้องการจะแข่งกัน เพื่อจะทำลายความเป็นเพื่อน ในความเป็นเพื่อน ก็แทงกันข้างหลังได้ กัลยาณมิตรไม่เกิด เราอยู่ในสภาวะแบบนี้มาตลอด

อาจารย์หนัทธิ มาลาพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขอบพระคุณอาจารย์ชัยวัฒน์ อยากจะเล่าเพิ่มเติมให้ฟังเกี่ยวกับวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม จากพื้นฐานปัญหาที่อาจารย์ชัยวัฒน์พูดไป ก็คือ สภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเน้นการแบ่งแยกวิชาความรู้ แล้วผลิตคนออกไปทำงานตามอาชีพต่างๆ แต่หากถามถึงคุณภาพของคนที่จบออกไปว่าเขาสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้จริงไหม นอกเหนือจากการสร้างประโยชน์ให้กับตัวเองอย่างเดียว ธรรมศาสตร์ก็ชอบมีคำขวัญต่างๆ สังคม การเมือง ประเทศชาติ พอมาถึงจุดหนึ่ง ก็มีคนคิด ซึ่งต้องให้เครดิตแก่อาจารย์ปริญญา เพราะเป็นคนบุกเบิก และชวนพวกเรามาช่วยกันทำวิชานี้

สิ่งที่คิดว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการเรียนการสอน มีอยู่ ๒ เรื่อง เรื่องแรกคือ เรื่องที่อาจารย์ปริญญาเล่าไปตอนเช้า นั่นคือ เราพยายามเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนในห้องเรียน ให้เป็นแนวระนาบมากขึ้น จากปรกติที่อาจารย์ผู้สอนมายืนอยู่หน้าห้อง ทำให้ดูเป็นคนมีอำนาจ ดูเป็นคนที่ถูกคะแนนเอาไว้ ส่วนนักศึกษาหรือคนเรียนจะต้องทำในสิ่งที่อาจารย์อยากให้เราทำ ทั้งหมดจะไม่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนแบบนี้ เพราะว่า ๑. เราไม่ได้ใช้เรื่องของการใส่ความรู้ (Input) เข้าไปให้นักศึกษาเหมือนกับที่อาศรมศิลป์เล่าไป ก็คือ เราแทบไม่มีการ Lecture เลย แต่การเรียนในห้องเรียนมีลักษณะเป็นการจัดกระบวนการ

เรามานั่งดูกันในเรื่องนิยาม “พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม” พลเมืองที่ดีควรมีคุณสมบัติอะไรบ้าง เคารพผู้อื่น เคารพกติกา เคารพในความแตกต่างหลากหลาย ในความรับผิดชอบต่อสังคม จากนั้นเมื่อเรามองเห็นว่า สิ่งที่ยากจะให้เกิดขึ้นมีอะไรบ้าง เราจึงมาออกแบบกระบวนการเรียนในห้องเรียนว่าจะใช้กระบวนการอะไร ที่จะทำให้ไปถึงสิ่งที่เราหวัง นั่นคือการให้เขารู้จักเคารพกติกา รู้จักเคารพความแตกต่างหลากหลายของคน เพราะฉะนั้น วิธีการเรียนการสอนในห้องเรียนจะสนุกมากขึ้น และนักศึกษาก็ไม่ใช้ลักษณะที่เข้ามาในห้องแล้วเป็นผู้รับความรู้อย่างเดียว แต่เขาจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วม ในการออกแบบกระบวนการด้วย

ในวิชานี้ เราเน้นการพูดคุย แลกเปลี่ยนกันอย่างมาก เริ่มจากฐาน คือ เริ่มให้เขามองเห็นปัญหาตั้งแต่ปัญหาใกล้ตัว ไปจนถึงระดับปัญหาในสังคม ซึ่งจริงๆ แล้ว ปัญหาที่มีรากเหง้ามาจากคน หรือตัวเองทั้งนั้น ก็พยายามช่วยให้เขามองเห็นว่า ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาอย่างไร หลังจากนั้น สิ่งที่เขาจะต้องไปทำในปลายทาง คือ Project-Based เขาต้องเป็นคนเลือกปัญหา คิดออกแบบวิธีการทำงาน และโครงการของเขาเอง ส่วนใหญ่โครงการในช่วงสองปีแรก จะเป็นโครงการภายในมหาวิทยาลัยเสีย

เป็นส่วนใหญ่ คือ ในศูนย์รังสิต ด้วยความที่มีนักศึกษาอยู่ร่วมกันจำนวนมาก ฉะนั้นก็จะมีปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาสภาพแวดล้อม ซึ่งฐานตรงนี้ก็พื้นฐานสำคัญที่ทำให้นักศึกษาได้ไป หยิบจับปัญหา ออกมาคิด ว่าเขาจะแก้ไขปัญหายังไง ตรงนี้ก็จะเป็นรูปแบบของการเรียนการสอน

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนมีลักษณะที่ค่อนข้างเสมอภาคกันแล้ว ความไว้วางใจ เชื่อใจระหว่างกันก็มีมากขึ้น ฉะนั้นอาจารย์จึงเหมือนได้เปลี่ยนบทบาทมาเป็นเพื่อน เป็นโค้ช และเราจะเป็นคนไปช่วยเติม หรือไปช่วยให้คำแนะนำเพื่อให้การทำงานของเขามีคุณภาพมากขึ้น เขาก็มีความสุข ในการเรียนมากขึ้น อีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ ระหว่างผู้สอนด้วยกันเอง วิชาที่ใช้ คนสอนจำนวนมาก จากห้องเรียนวิชาบรรทมรวมที่อาจารย์ชัยวัฒน์พูดมา มีนักศึกษา ๑,๐๐๐ – ๑,๕๐๐ คน โดยมี ผู้สอนคนเดียว ซึ่งใช้วิธีสอนบรรยายหน้าห้อง แต่เมื่อเปลี่ยนวิชาเรียนมาเป็นการ เรียนกลุ่มย่อย นักศึกษาห้องละ ๕๐ คน เราต้องใช้อาจารย์ ๒๐ – ๓๐ คนต่อเทอม เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องลำบาก มาก ในการจะหาคนสอน ซึ่งในระบบ เราไม่ได้ขอความร่วมมือจากคณะ จึงกลายเป็นการชักชวนกัน จากเพื่อนอาจารย์ที่รู้จักกัน และชักชวนกันเข้ามาสอนด้วยความสมัครใจ

อาจารย์ผู้สอนก็มีวิวัฒนาการอย่างที่ว่าอาจารย์ชัยวัฒน์แล้วว่า เกิดความเป็นกัลยาณมิตรกันมากขึ้น ระหว่างผู้สอนด้วยกันเอง มีความรู้สึกเชื่อใจกัน มีบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน มีความสุข มากขึ้น เพราะแต่ละคนต้องมีบทบาทในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งโครงสร้างในปีแรกและปีที่สอง มหาวิทยาลัยอาจจะไม่ได้มาสนับสนุนการทำงานนี้ให้สะดวกมากนัก ฉะนั้นผู้สอนเองก็มีความระมัดระวังที่จะต้องร่วมมือกันมากขึ้น ในตอนนี้ก็มีการบริหารจัดการมากขึ้น คือเราแบ่ง cluster ผู้สอน เทอมนี้มี ๒๐ คน เราแบ่งเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ให้ช่วยเหลือกันมากขึ้น ฉะนั้นตรงนี้จึงอยากเน้นให้เห็นมากขึ้นว่า วิชานี้ ไม่มีใครเปลี่ยนใคร ทุกคนเปลี่ยนซึ่งกันและกัน คือ คนสอนก็เรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนด้วย ความ เป็นพลเมืองก็เกิดจากตัวผู้สอนด้วย ถ้าเราไม่เปลี่ยน Mind Set ของตัวเองว่า ให้มองคนอื่นให้เท่ากัน แม้กระทั่งตัวผู้เรียนก็เท่าเทียมกัน วิชานี้จะล้มเหลวโดยสิ้นเชิง จึงกลายเป็นวิชาที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียน เปลี่ยนแปลงตัวเองไปพร้อมกัน

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

ขอบคุณ คุณนันท์นี่ และอาจารย์ชัยวัฒน์ ที่มาเล่าเรื่องสำคัญมาก และเปิดโอกาสให้พวกเรา เข้าสู่การเป็น “The great teacher” นะคะ อาจารย์ชัยวัฒน์มาบอกเราถึงภารกิจใหม่ของคณาจารย์ ความหมายของคำว่า “คุณครู” ที่จะต้องสร้างแรงบันดาลใจ นอกจากนี้อาจารย์ชัยวัฒน์ยังสะท้อนให้เห็นถึงทักษะการสะท้อนมองย้อนดูตัวเอง แม้ว่าอาจารย์ชัยวัฒน์ไม่ได้พูดถึงทักษะนี้ แต่การที่อาจารย์ ได้สรุปบทเรียนการเรียนการสอน จากการเป็นอาจารย์ ไปเป็นครู เห็นนักศึกษาถอดใจ ตัวเองถอดใจด้วย แล้วนำไปสู่การแสวงหาแนวทางใหม่ นั่นคือ การสะท้อนย้อนดูตัวเอง ซึ่งทักษะนี้อาตมคติปก็ทำ เป็น วิถีของการเรียนการสอนเลย อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญซึ่งคุณนันท์นี่ ได้มาเล่าถึงรายละเอียดของการเรียน การสอน คือ การทำไปเรียนรู้ไป จากการที่โครงสร้างในระบบยังไม่รองรับมากนัก จากรายวิชาเล็กที่กำลังจะก้าวเข้าสู่การมีโครงสร้างในระบบ ที่จะเริ่มขยับเข้ามารับ กับสิ่งที่เป็นการลงมือปฏิบัติแล้วได้ผล อย่างแท้จริง ถ้าใครมีประเด็นสนใจ อยากแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับธรรมศาสตร์ เรียนเชิญนะคะ

ผู้เข้าร่วมอภิปรายท่านหนึ่ง

อยากทราบว่าต้องมีเอกสารประกอบการสอน หรือมีการมอบหมายงานให้เด็กไปทำไหมครับ ?

อาจารย์นันทินี มาลาพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มีคะ การสอน ๑๓ ครั้ง ในหนึ่งเทอม เราวางแผนไว้ทั้งหมดว่าครั้งที่ ๑ - ๑๓ จะต้องทำอะไรบ้าง อาจารย์ผู้สอนก็ต้องมานั่งคุยกันว่า ๑๓ ครั้งทำอะไร ในส่วนของเด็ก ก็มีการมอบหมายงานให้ไปทำ อาจจะทุกสัปดาห์ อาจจะเหนื่อยหนักกว่าเรียนเล็กเซอร์้อย่างเดียว แต่ว่าสนุก เพราะเป็นการเรียนเรื่องใกล้ตัวเขา ฉะนั้นมีการให้งานนะคะ มีการวัดผลคะแนนอย่างชัดเจน เพียงแต่ในส่วนของการวัดผล เราอาจไม่ได้วัดตามแบบกระแสหลักทั่วไป เนื่องจากวิชาเหล่านี้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ฉะนั้นผู้สอนจะต้องอยู่กับนักศึกษาเยอะ และต้องดูการพัฒนา การเปลี่ยน การมีส่วนร่วมในการทำโครงการต่างๆ ทุกอย่างก็มีตามหลักสูตร

อาจารย์ธนดล ดิรุจิตเจริญ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง

ขออนุญาตนะครับ ผมฟังอาจารย์ชัยวัฒน์แล้วมีแรงบันดาลใจ ผมชื่อ ธนดล ดิรุจิตเจริญครับ อยู่ ม.เทคโนโลยีพระจอมเกล้าลาดกระบัง ฟังอาจารย์แล้วอยากจะแบ่งปันประสบการณ์ครับ ผมเป็นอาจารย์ตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ แต่ที่เป็นอาจารย์พิเศษที่อื่นประมาณ ๘ ปี ผมเจอเคสแบบเดียวกับอาจารย์ นักศึกษาที่เรียนกับผมตอนปี ๒๕๔๗ ซึ่งเขาเพิ่งเรียนจบไปเมื่อสักปีที่แล้ว เขามาเรียนแล้วก็หายไป ก็ติดวิชาของผมอยู่ ๒ วิชา เขาสามารถจบวิชาเอกไปแล้ว ทำศิลปนิพนธ์เรียบร้อยแล้ว แต่เขาจบไม่ได้ เพราะติดวิชาบังคับเลือกตัวหนึ่ง กับวิชาแกนอีกตัวหนึ่ง คราวนี้เขาก็หนีมา ๓ ปีแล้วครับอาจารย์ สัปดาห์แรกเขามา สัปดาห์ที่สองเขาก็มา จากนั้นก็หายไป เป็นอย่างนี้เป็นนิจสิน จนพ่อแม่เขามาหา เขาบอกว่าไม่ไหวแล้ว คือท้อแท้แล้ว คือจะให้ทำอย่างไรก็ได้ จะให้ออกก็ได้ ให้จบก็ได้ แต่เขายังมีสถานภาพเป็นนักศึกษาอยู่

ผมคุยกับเพื่อนอาจารย์ท่านหนึ่ง ด้วยความบังเอิญก็คุยกันว่า ลองตั้งใจกันเล่นๆ ว่า ถ้าเขามาอีกครั้ง เราจะปล่อยให้เขากลับบ้านมือเปล่า จะทำอย่างไรก็ได้ ก็เห็นว่าเขาเล่นก็ตำได้ ก็ใช้กุศโลบาย ที่เล่นที่จริงว่า ให้มาหาอาจารย์ตอนเย็น ไม่ต้องเข้ามาเรียนกับเพื่อนก็ได้ เพราะเป็นเทอมที่เขาต้องมาเรียนกับรุ่นน้องที่ต่างวัยมาก บอกว่าเอาแอมป์มาตัวหนึ่ง เอากีตาร์โปร่งมา คุณแค่มาร่วมให้พวกผมสองคนฟัง คือ เป็นวิชาของผม แต่ให้เพื่อนอาจารย์อีกคนมาเป็นพยาน ว่าคุณมาเล่น แต่ผมอาจจะไม่อยู่ ผมจะออกไปข้างนอก ไปดูเด็ก ไปอะไรก็แล้วแต่ เขาก็มา แล้วเพื่อนผมก็ชม ชมทุกวัน เก่งมาก เพราะมาก เขายิ้ม แล้วคราวนี้มาเองทุกวัน อาจารย์จะให้ผมเล่นเพลงอะไร ได้หมด

ไปๆมาๆไม่เล่นในห้องแล้ว ขยับออกมานอกห้อง จากกลุ่มเล็กๆ ๕ - ๖ คน แล้วก็ขยายวงใหญ่ ผมก็ลองขยายเวทีให้เขาไปเล่นให้นักศึกษาปี ๑ ฟังบ้าง ให้นักศึกษาปี ๓ ฟังบ้าง ตอนหลังคือ เล่นให้ทั้งสถาบันฟังเลย คราวนี้พอเขามีความสุข เราก็ค่อยๆ ปรับ บอกว่าแค่คุณติด ๒ วิชาเอง คุณก็ลองคิด

เหมือนที่คุณเล่นดนตรี สุดท้ายเขาก็จบรับอาจารย์ จบแล้วเปลี่ยนเลย พ่อแม่ตะลึงมาก แล้วนี่บวชแล้ว เพิ่งสึก สึกแล้วก็โทรมาหาผมคนแรก ผมชนลูกเลยครับ อย่างที่อาจารย์ว่า คือ พ่อเห็นแววตาเขาเห็นสิ่งที่เขาทำ เขาอดอันมาหลายปีอาจารย์ คือ หลักสูตรของผมสี่ปี เขาเรียนไปหกปีครึ่ง ซึ่งนี่ถึงหัวอกของคนเป็นพ่อเป็นแม่ ก็คงไม่ไหวแล้ว มันเหมือนเป็นทางตัน มันทึบหมดเลย ไม่รู้จะทำอะไร ให้ลูกชายคนนั้นจบได้ สุดท้ายพอเขาจบได้ มันไม่รู้จะพูดอย่างไรครับ ขอขอบคุณครับ

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

ขอบคุณอาจารย์ธนดล ที่มาได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และบอกให้เราทราบว่าอาจารย์ชัยวัฒน์สร้างแรงบันดาลใจให้คนได้จริงๆ อีกอันหนึ่งที่อาจารย์ชัยวัฒน์พูดถึง คือเรื่องทักษะการฟัง ในกระบวนการของการจัดการเรียนการสอนเพื่อรับใช้สังคม หรือเข้าสู่ชุมชน ดิฉันขอเดิมนิดหนึ่งว่า คงไม่ได้ฟังอาจารย์คนเดียว แต่ว่าเราต้องฟังทุกๆ คน โดยเฉพาะครูต้องฟังลูกศิษย์

ผู้เข้าร่วมอภิปรายท่านหนึ่ง

ได้ฟังพวกเราคุยกัน คือ บางที่เราอาจมองว่า เรื่องพวกนี้เป็นเหมือนเรื่องใหม่ เรื่องยาก แต่อยากให้ออกคิดนิดหนึ่งว่า ถ้าเราลองปรับ แล้วเราจะพบว่าทำได้ เป็นเรื่องของการประยุกต์ เราไม่ต้องสร้างคู่มือ หรือไปดูคู่มือของใคร ที่ผมสังเกต คือโลกเปลี่ยน ประเด็นเปลี่ยน และเทคโนโลยีก้าวหน้า ผมคิดว่าการสอนหรือวิธีสอนนั้น สมัยก่อนอาจจำเป็นต้องถ่ายทอดความรู้ผ่านเล็ทเชอร์ แต่บางอย่างอาจไม่ใช่ เพราะปัจจุบันมีสิ่งๆ ให้เด็กค้นคว้าได้มากมาย คือ เขาเข้าไปค้นหาความรู้ต่างๆ ได้ ประเด็นที่ผมอยากให้ชวนคิด และชวนคุยก็คือว่า ความรู้สู่ชุมชนคืออะไร ผมคิดว่าที่สำคัญคือว่า มันต้องจำลองสิ่งๆ ที่เกิดขึ้น และผมคิดว่านักศึกษาสนใจ คือ เขาต้องไปปฏิบัติอาชีพ หรือทำงานจริง ผมคิดว่าอันนี้ทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ผมฟังม.ราชภัฏอุดรดิตถ์ ก็จะคล้ายๆ กัน คือ เอาไปทำให้เกิดปฏิบัติการจริง ที่ผมฟังธรรมศาสตร์ ก็เห็นว่าพยายามใช้สภาพแวดล้อม ให้มันเกิดจริง

อย่างเช่นยกตัวอย่างว่า มันเหมือนกับเขาไปทำงาน ที่บอกว่าเป็นโค้ช ก็คือทุกสิ่งทุกอย่าง บางทีมันไม่ใช่โต๊ะเล็ทเชอร์ มันเป็นที่ปรึกษา งาน การสอนที่เยาะๆ นี้ ผมว่าเหมือนกับการปราศรัยหาเสียงมากกว่า มันไม่มีการสอนอย่างนี้ สอนคนจำนวนมาก แล้วก็ให้จบ เพื่อที่จะสนองความต้องการของนักการเมืองให้ได้ว่า มีนักเรียนจบเยาะๆ เลย แล้วปีนี้รับไม่ได้ ให้รับอีกเยาะๆ ให้รับอีกเพิ่มขึ้น ให้เงินไปรับ ขอให้มหาวิทยาลัยของคุณรับ เพื่อจะได้ให้นักเรียนเข้ามาเยาะๆ เพื่อตอบโจทย์ทางการเมือง นั่นใช้การสอนหรือเปล่า แต่วิธีสอนที่ผมคิดว่าใช่ ก็คือเหมือนกับที่เขาทำงาน

ผมอยากจะเรียนว่า อาจารย์เหมือนโค้ช และการที่เราเล็ทเชอร์ มันจะเปลี่ยนไปแล้วครับ เพราะนักเรียนค้นจากอินเทอร์เน็ตได้ทั้งนั้น ส่วนการเรียนเป็นกลุ่ม วิธีประเมินเป็นอย่างไร มันเป็นการประเมินคุณภาพงานโดยรวม ซึ่งอาจจะไม่แจ่มแจ้งว่า ใครเป็นอย่างไรบ้าง แต่ว่าทุกคนมีส่วนร่วมช่วยมากในการที่ทำให้กลุ่มพัฒนาตัวเองขึ้นไป ฉะนั้นในการสอน การเป็นโค้ช ต้องเรียกว่ากระบวนการรอบ จังหวะจะเป็นโค้ชคนอื่นได้ ถ้ากระบวนการไม่รอบ เป็นไม่ได้

ฉะนั้นก็เลยตอบโจทย์ว่า เพื่อที่จะให้คนปฏิบัติงานจริงได้ ผมคิดว่าต้องจำลองรูปแบบของการทำงาน ให้เขาทำงาน เอาโต๊ะในบริษัทเข้ามา แล้วนั่งปรึกษากัน แบ่งงานอย่างไร มีหัวหน้าทีม ทุกคนก็ต้องไปทำงาน ทุกคนก็ต้องไปค้น แล้วการสอนแบบบรรยายจะหายไป รูปแบบเล็กเซอร์จะปรับเปลี่ยนไปเป็นการทำงาน และพูดคุยระดมสมองกัน อาศรมศิลป์ก็ทำงานคล้ายๆ อย่างนี้เหมือนกัน พอมีปัญหาที่ต้องคุยกันในรายละเอียด แล้วนักศึกษาก็เหมือนคนทำงานในบริษัท เวลาเขาไปทำงาน ไม่ใช่อาจารย์พาไปดูงานเฉยๆ เขาไปติดต่อประสานงาน เขาต้องเตรียมตัว มีกระบวนการเหมือนกัน เช่น เขาจะต้องไปทำอย่างไร เขาต้องหากระบวนการในการจะเข้าไปคุยกับผู้ใหญ่ที่รู้เรื่องพวกนี้ อาจารย์อาจจะสอนบ้างถ้ากลัวว่าเขาอาจทำไม่สำเร็จ แต่เขาต้องรับผิดชอบ ผมจึงอยากสรุปว่า ไม่มีใครจะต้องมาดู manual หรือคู่มือ แต่ที่สำคัญก็คือ การจำลองรูปแบบจริงของการทำงานมาเรียนรู้กัน

ที่สำคัญอีกอันหนึ่ง คือ เพื่อจะให้กระบวนการศึกษา มันไปสู่ความเป็นจริง และการศึกษาจะตอบสนองสังคมได้อย่างไร ผมคิดว่าที่สำคัญที่สุด คือ สกอ. และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ถ้าผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความคิดว่า มหาวิทยาลัยต้องตอบโจทย์สังคมได้ เขาก็จะเบี่ยงทิศทางของมหาวิทยาลัยให้เป็นอย่างนั้น แต่ถ้าบอกว่าเขาตอบโจทย์ทางการเมือง หรือตอบโจทย์ทางฝ่ายบริหารว่าเพื่อให้มีคนจบเยอะๆ ก็จะต้องทำอีกวิธีหนึ่ง มีบรรยายรวม มีนักเรียนเรียนทางโทรทัศน์ หรือผลิตโครงการพิเศษ โครงการที่หาเงิน อันนั้นเป็นอีกวิธีหนึ่ง แต่ถ้าคุณต้องการทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นจริง ก็ต้องจำลองรูปแบบการทำงาน

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

ก่อนที่เราจะพักเบรก เราได้ฟัง“เงินเอ็ด” วิชาพลเมืองและความรับผิดชอบของทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็อยากจะนำเสนอในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งปรับโครงสร้างของ“เงินเอ็ด”ทั้งหมด มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพวกเรา เชิญท่านอาจารย์จากมหิดลค่ะ

รศ.รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ขออนุญาตคุยในเรื่องของ วิชา มมหศท. (รายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป) ซึ่งฝ่ายอาจารย์จะเรียกว่า เอ็มยูจีอี (MUGE) แต่ถ้าไปถามเด็ก เด็กไม่รู้จักค่ะ เด็กรู้จักคำว่า “มูเก้” ค่ะ เพราะวัฒนธรรมของเขากับเราไม่เหมือนกัน วิชานี้เป็นรายวิชาที่เปลี่ยนแปลงมหิดล เป็นนโยบายของท่านอธิการบดีที่ก่อให้เกิดผลกระทบที่ใหญ่หลวงต่อทั้งมหาวิทยาลัย ทั้งในแง่ของอาจารย์และนักศึกษา

ตั้งแต่เริ่มต้น ท่านก็ให้นโยบายว่าเราต้องเปลี่ยน ทุกหลักสูตรต้องมีการศึกษาทั่วไปอย่างน้อย ๓๐ หน่วยกิต และท่านบอกว่าหน่วยกิตรวมตรงกลางต้อง ๑๖ หน่วย แล้ว ๑๖ หน่วย เราจะเอามาจากไหน ในฐานะที่ตอนนั้น ตัวเองเป็นรองอธิการบดี ฝ่ายการศึกษา ก็จัดการเอานั่นนี่ใส่ เพราะเรามีวิชาเฉพาะจำนวนมาก เราก็บอกว่าถ้าอย่างนั้นเอาวิชาพื้นฐานทั้งหมดใส่เข้าไป ปรากฏว่า ท่านบอกไม่ให้มันต้องมีรายวิชาหลักตรงกลางอยู่สามตัว คือ ๗ หน่วยกิต ๗ หน่วยกิตนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

อย่างใหญ่หลวง เพราะเป็น ๗ หน่วยกิตที่เราต้องทำงานด้วยกัน และสอนเด็กทั้งมหาวิทยาลัยซึ่งมีสามพันกว่าคน

เริ่มต้น ทำอย่างไรดี ท่านอธิการบดีก็ให้ท่านรองอธิการบดีช่วยจัดตั้งทีม คือท่านอาจารย์เอื้อพงษ์ และ อาจารย์ทวี ในส่วนของอาจารย์ พอรู้ว่าจะต้องสอนการศึกษาทั่วไปวิชาแรก ซึ่งมีชื่อว่าการศึกษาทั่วไปเพื่อการพัฒนามนุษย์ ตัวอาจารย์เองก็ยังไม่รู้เลยล่ะว่า เราพัฒนาแล้วหรือยัง เราสมบูรณ์จริงหรือเปล่าตามแนวคิดของวิชา ซึ่งอยากให้นักศึกษาเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี ดำเนินชีวิตอย่างดีงาม มีความสุข ที่สำคัญคือ ต้องการให้เกื้อกูลสังคมและสิ่งแวดล้อม

พอเราได้ทำงานตรงนี้ เราก็พบว่าถ้าเราไม่มีวิชานี้ เราจะไม่พบจุดบกพร่องของเราเลย เราได้สอนสิ่งต่างๆมากมายที่เราไม่เคยสอน แต่ไม่ใช่ว่าวิชานี้เป็นวิชาที่เลิศวิชาเดียวนะคะ วิชานี้เป็นแค่วิชาที่จุดประกาย เราต้องการจุดประกายเล็กๆ ให้เริ่มต้นคิดว่า การเรียนมหาวิทยาลัยไม่ใช่แค่การเรียนวิชาเฉพาะ โดยเราเริ่มต้นตั้งแต่ชั่วโมงแรก เราฝึกเด็กด้วยคำพูดที่กระตุ้นความรู้สึกเด็กอย่างมากในช่วงปีแรกๆ คือ “เราจะไม่ให้อาวุธกับใจ” หมายถึง การที่เราสอนให้คนมีความสามารถ มีความรู้ แต่ไม่ได้ทำให้เป็นคนดี ก็เปรียบเสมือนการให้อาวุธกับใจ

ในส่วนของอาจารย์ผู้สอน แรกๆเราได้มาด้วยการบังคับ เพราะเมื่อถามไปว่า มีใครจะอาสาสมัคร ทุกคนบอกว่าสอนไม่ได้ สอนไม่เป็น เพราะอยู่คณะเภสัชฯ จะสอนอย่างไรให้เป็นคนดี ทุกคนโยนให้คณะสังคมฯ คณะสังคมฯก็บอกว่า ฉันจะสอนเด็กจำนวนถึงสามพันคนได้อย่างไร แต่เนื่องจากการสอนห้องเล็ก จึงบังคับว่าคณะต้องส่งอาจารย์มาตามสัดส่วนที่เรากำหนด

สิ่งที่ดิฉันรู้สึกดีมาก และคิดว่าอาจารย์ทุกคณะรู้สึกเหมือนกัน คือ ตอนนั้นเราแย่งกันสอน เราอยากสอนกันทุกคน เพราะเรารู้สึกว่าการศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ ไม่ได้พัฒนาเฉพาะเด็ก แต่วิชานี้พัฒนาอาจารย์ด้วย เนื่องจากว่าโดยทางกายภาพของม.มหิดล เรามีหลายวิทยาเขตอยู่ห่างกัน เฉพาะในบริเวณทลมีสามวิทยาเขต และยังมีที่กาญจนบุรี นครสวรรค์ และอีสาน เพราะฉะนั้นเราคิดว่าตรงนี้ช่วยเราได้มาก เพราะการเรียนการสอนเป็นลักษณะการสอนร่วมกันเป็นกลุ่ม (Team Teaching) และโชคดีที่เรามีคนทำ “บท” ในการสอนไว้ให้ ซึ่งบทไม่ได้เกิดขึ้นจากอาจารย์กลุ่มเดียว ท่านเดียว เพราะทุกปีหลังจากจบจากการสอน ก่อนเริ่มปีการศึกษาใหม่ เราจะเริ่มทบทวนว่า ปีที่แล้วเป็นอย่างไร ปัญหาคืออะไร แต่ละเรื่องเป็นอย่างไร มีปัญหาใหม่ เด็กสนใจใหม่ เพื่อปรับบทให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อีกมากที่สุด

ในส่วนการสอนนั้น ในช่วง ๖ สัปดาห์แรก เราจะฝึกให้นักศึกษาเตรียมพร้อมก่อนที่จะลงมือปฏิบัติโครงการ เริ่มเตรียมให้เขามีทักษะในการฟังเป็น คิดเป็น พูดเป็น โดยหยิบเอาเนื้อหาบางส่วนมาสอนเพื่อฝึกการพัฒนาตนเอง ซึ่งวิชานี้เป็นวิชาที่ไม่เน้นเนื้อหา (Content) เนื้อหาจะเป็นแค่สิ่งที่หยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อให้เด็กรู้จักฝึกฟัง ฝึกคิดตาม และฝึกฟังคนอื่นแสดงความคิดเห็น ก่อนที่จะแสดงความคิดเห็นของตัวเอง

เวลาเราให้เด็กออกมาพูดคุย หรือนำเสนอ เราจะบอกเด็กว่าไม่ต้องเตรียมให้ใครเป็นคนพูด เพราะเราจะสุ่มเลือกเอง ฉะนั้นทุกคนจะเตรียมพร้อม ก็จะมีเด็กบางคน อย่างเช่น เด็กที่เข้ามาจากระบบ

โคเวตทางภาคอีสาน เขาจะเป็นเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองน้อย เมื่อต้องออกมาหน้าห้อง เขาจะรู้สึก
สั้นมากเพราะมาอยู่ต่อหน้านักศึกษาแพทย์ ขณะที่นักศึกษาแพทย์แต่ละคนจะออกมาหน้าห้องอย่าง
มั่นใจมาก เพราะเขามีความพร้อม ได้รับการฝึกวิธีคิด วิธีพูดมาแล้ว ดังนั้นนักศึกษาแพทย์ก็เป็น
โมเดลให้เด็กคนอื่น แต่ขณะเดียวเด็กที่ออกมาสั้นๆ เราก็คพบว่า เมื่อเราสู่มครั้งที่สอง ครั้งที่สาม เขามี
พัฒนาการที่ดีขึ้นมาก แล้วลักษณะของการเข้าสังคมของเขาดีขึ้นค่ะ

นี่คือสิ่งที่เราบอกว่า เราได้สอนในสิ่งที่ไม่ต้องสอนด้วยวาจา แต่มันเป็นการสอนด้วยพฤติกรรม
การกระทำ และมีอีกหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวินัย การตรงต่อเวลา ซึ่งเราใช้วิธีเช็คชื่อ แต่ไม่ได้
เช็คชื่อด้วยการขานชื่อ เราใช้วิธีให้ทำงานเดี่ยว ทำงานกลุ่มเพื่อจะดูว่าเขาทำงานร่วมกันไหม สิ่งที่ดิฉัน
พบในปีแรกๆ และตกใจมาก คือ เราพบว่าบรรทัดฐาน (norm) ของเด็กเปลี่ยนไป ความทุจริตไม่ใช่
ความผิดที่ร้ายแรงสำหรับตัวเขา จากเหตุการณ์ที่เราให้เด็กทำงานกลุ่ม เราให้เขาเขียนชื่อด้วยตัวเอง
เขาก็เขียนชื่อให้เพื่อนที่ยังไม่มา โดยไม่รู้ว่าเพื่อนมาแล้วแต่อยู่อีกกลุ่มหนึ่ง ฉะนั้นความจริงแตก นี่คือสิ่ง
ที่พบและเราก็ได้แก้ไขปัญหาก ถ้าเราสอนในชั้นเรียนธรรมดา ที่การสอนเป็นแบบสื่อสารทางเดียว (one
way communication) เราจะไม่พบเรื่องนี้

อีกตัวอย่างหนึ่ง จากการที่เด็กต้องมานำเสนอ เราพบว่าการที่อาจารย์ไม่รู้จักหน้าตาเด็ก เป็น
สิ่งที่อันตรายอย่างยิ่ง เราเคยเจอเหตุการณ์ในปีแรกๆ คือ เราเรียกนักศึกษาลงมานำเสนอ นักศึกษา
คนหนึ่งก็ลงมา และสามารถอธิบายได้อย่างดีมาก เผลอญ่าอาจารย์ท่านหนึ่งไปเห็นรูปนักศึกษาที่ลงมา
ซึ่งเขาไม่ใช่นักศึกษาที่เราเรียกชื่อค่ะ เราจึงได้พบว่าเด็กๆ ได้เตรียมผู้นำเสนอไว้สองคน เป็นผู้หญิงหนึ่ง
คน และผู้ชายหนึ่งคน ไม่ว่าจะอาจารย์จะเรียกนางสาวอะไรก็ตาม เด็กผู้หญิงคนนี้ก็ลงมา ส่วนถ้าเรียก
นายอะไรก็ตาม เด็กผู้ชายก็จะลงมาตามหน้าที่ค่ะ สาเหตุที่เขาทำแบบนี้เพราะเขายึดเอาคะแนนเป็น
ที่ตั้ง

นี่คือสิ่งที่เราได้พบ ตอนที่เราเรียกเขามากๆ เราก็ไม่กระโตกกระตาก เพราะจากประสบการณ์
ชีวิตที่เป็นอาจารย์มาสามสิบปี ดิฉันพบว่า การประจานเด็กเป็นอันตรายกับเด็กและสังคมมาก
เพราะฉะนั้นก็เรียกมาคุยทั้งกลุ่ม ซึ่งต้องบอกว่าโชคดีที่เราพบ และโชคดีของเด็กที่เขาทำตอนนี้ เพราะ
ถ้าเขาไปทำในวันข้างหน้า และทำมากขึ้นเรื่อยๆ ก็จะเป็นผลเสียกับตัวเขาเอง เพราะเราพบว่า เด็ก
ที่ทำผิด แล้วอาจารย์จับไม่ได้ หรือสังคมจับไม่ได้ ก็จะทำความผิดที่รุนแรงขึ้นเรื่อยๆ วิชาการศึกษา
เพื่อพัฒนามนุษย์ จึงได้ให้ประโยชน์กับเด็กมากกว่าที่เราคิดเอาไว้ มากกว่าที่เราหวังไว้ในตอนแรก
ดิฉันคงจะสรุปสั้นๆแค่นี้ก่อน อาจารย์สิงหนาท มีอะไรที่จะเพิ่มเติมไหมคะ

ผศ.สิงหนาท น้อมเนียม มหาวิทยาลัยมหิดล

ก่อนจะเริ่มพูดนะครับผมต้องขอขอบคุณธรรมศาสตร์นะครับ ผมเป็นผลิตผลจากธรรมศาสตร์
ถ้าไม่มีธรรมศาสตร์ ผมก็ไม่ได้ไปอยู่วิทยาเขตกาญจนบุรี เพราะธรรมศาสตร์สอนหลักประชาธิปไตย
เราต้องไป เราเหมือนตันยงทองที่เติบโตได้ในทุกที่ครับ

ในส่วนของวิชา มมศท. ผมสอนวิชามมศท. ปีนี้เป็นปีที่สามครับ เริ่มจากเป็นอาจารย์ที่เพิ่งเรียนจบ และมาสอนภาษาอังกฤษ ชีวิตนี้คือเรารู้แต่ภาษาอังกฤษ แต่เมื่อต้องมาสอนวิชามมศท. วิชาเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ เราก็คิดเหมือนกันว่า “ฉันเป็นมนุษย์หรือยัง?” เพราะเป็นวิชาที่ค่อนข้างลึกซึ้ง ก่อนจะเริ่มสอนก็จะมีการไปฝึกเตรียมตัวก่อนนะครับ อาจารย์ที่ฝึกจะนำคำของท่าน ป. อ. ปยุตโต มาให้เราได้อคิด ตัวผมเองค่อนข้างจะโชคดีที่บ้านอยู่ใกล้วัดญาณเวศกวัน อยู่ใกล้ท่าน ป. อ. ปยุตโต จึงรู้สึกลึกซึ้งและไปวัดทุกอาทิตย์

ต้องยอมรับว่าสอนไม่รู้เรื่องเลยครับในปีแรก เพราะรู้สึกว่าเราเป็นอาจารย์เด็ก แต่โชคดีที่มีอาจารย์ในทีมซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ใหญ่จากหลายคณะ ทั้งคณะทันตแพทย์ คณะแพทยศิริราช เราจึงเรียนรู้จากประสบการณ์ของอาจารย์ผู้ใหญ่ ขณะที่เราคิดว่า เราเรียนทางด้านครุมาแล้ว เพราะผมจบทางด้านการศึกษา เราน่าจะรู้ว่าสอนอย่างไร แต่เมื่อเราสอนในห้องใหญ่ นักศึกษาร้อยคน มันเหมือนเราเล่นคอนเสิร์ต เด็กก็จะดูเราซึ่งอยู่บนเวที เราก็รู้สึกว่ามันไม่ใช่ ก็ต้องดูอาจารย์เขาก่อน ว่าเขามีเทคนิควิธีการสอนอย่างไร ทำอย่างไรจะไม่ให้เด็กหลับ ทำอย่างไรให้เด็กสนใจอยู่ตลอดเวลา

อย่างที่อาจารย์บอกนะครับ คำที่คลึกก็คือ “เราจะไม่ให้อาวุธกับโจร” เราต้องมาตั้งแต่เด็กว่า “มีปัญญาเหมือนมีอาวุธ” แต่อาวุธทุกวันนี้กลายเป็นอาวุธที่ทำร้ายสังคมนะครับ แล้วเราคิดว่าตัวเราจะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไร ก็จะต้องเปลี่ยนจากตัวเราเองก่อนนะครับ ผมก็คิดว่าวิธีการสอนของผมดีขึ้นนะ พอกลับไปสอนที่วิทยาเขตกาญจนบุรี ผมจะไม่ได้สอนแค่ภาษาอังกฤษ ผมจะสอนชีวิตด้วย เพราะเด็กปีหนึ่ง ทุกคนต้องเรียนที่ศาลายาใช่ไหมครับ พอเด็กปีสองไปเรียนที่เมืองกาญจน์ เราจะเอาสิ่งนี้ไปสอนซ้ำอีกจากสิ่งที่เขาได้เรียนมาตอนปีหนึ่ง เราจะไปพูดเตือนสติเขา ว่าสิ่งที่คุณเรียนตอนปีหนึ่ง คืออะไร แล้วสิ่งที่คุณทำอยู่นี้ คืออะไร ถ้าพฤติกรรมเขาไม่เหมาะสม เราจะต้องบอกเขา ซึ่งผมว่ามันเป็นจุดสำคัญมากๆ นะครับในการเรียนการสอนทุกวันนี้

นอกจากนี้ การที่ได้สอนวิชา มมศท. ทำให้เราได้รู้จักอาจารย์เพิ่มขึ้นหลายคน และเรามีการฝึกอบรมตลอดเวลา นี่คือข้อดีของวิชานี้ด้วย เราจะมีกรอบสมมติภาพก่อนสอน หลังสอน แม้แต่ทุกวันนี้ก็ยังมียุทธนะครับ สำหรับกลุ่ม (section) ที่ผมสอน คือแปดโมงครึ่ง พอเจ็ดโมงครึ่งก็ต้องไปนั่งฟังอาจารย์เอื้อพงศ์ เตรียมแผนการสอนที่ละเอียดที่สุดในโลกให้นะครับ ถ้าใครไม่เคยเห็นเอกสารการสอนที่ละเอียดที่สุดในโลก ขอเชิญที่มหิดลได้นะครับ ท่านทำเอกสารการสอนไว้ ๑๕ คาบ และมีการทบทวนปรับแผนการสอนทุกปี เพราะข้อมูลเหตุการณ์ ข่าวสารบ้านเมือง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการเรียนการสอนก็ต้องมีการปรับปรุงและแก้ไขครับ

พอสอนวิชานี้ในปีที่สอง เราเริ่มเข้าใจ แคเริ่มเข้าใจนะครับ ว่าวิชานี้คืออะไร สุดท้ายถึงทุกวันนี้ เป็นปีที่สาม เวลานั่งฟังไปแล้ว บางทีอยากร้องไห้ครับ เพราะรู้สึกว่าวิชานี้มันตรงใจ หรืออารมณ์เริ่มเยอะก็ไม่รู้จะครับ เราคิดว่าถ้านักศึกษาได้สิ่งเหล่านี้ ถ้าเขาเข้าใจอย่างลึกซึ้งจริงๆ มันจะเป็น guiding ของชีวิตเขาจะครับ แล้วทุกวันนี้ที่เป็นอาจารย์และไปยืนอยู่หน้าเวที รู้สึกภูมิใจนะครับที่เป็นอาจารย์มหิดล คือผมภูมิใจทุกครั้งที่มีคนเรียกอาจารย์ หรือว่าไปสอนหนังสือ เพราะรู้สึกว่าสิ่งนี้คือการรับผิดชอบต่อสังคม เพราะเมื่อเราสอนอะไรออกไป นักศึกษาได้ยิน ได้รับ นั่นคือสิ่งที่จะออกไปสู่

สังคม ฉะนั้นต้องคิดก่อนที่จะพูดเนื้อหาที่เราจะสอน ต้องเตรียมให้ดี คือเราต้องเริ่มจากตัวเรา แล้วลูกศิษย์จึงจะได้รับในสิ่งที่เราอยากจะให้เขารับ จะบอกอย่างไรดี สุดท้ายในการเป็นอาจารย์สอนวิชา มมศท. ภูมิใจ ดีใจมากๆ นะครับที่ได้มีโอกาสมีส่วนร่วมตรงจุดนี้ และคิดว่าวิชานี้คงจะสั่งสอนให้ลูกศิษย์ออกไปทำให้สังคมดีขึ้นครับ ขอขอบคุณครับ

รศ.ดร.วรรณษา ประยุกต์วงศ์

ขอบคุณอาจารย์จากมหิดลค่ะ เนื่องจากเวลามีจำกัด ขอเชิญอาจารย์จากทางมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ได้มาแลกเปลี่ยนในส่วนของมจร.ค่ะ

ผศ.ดร.ศศิธร สุวรรณเทพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

จริงๆ แล้วมจร. ของเรามีสองรูปแบบคือ ในหลักสูตร และนอกหลักสูตร ในหลักสูตรจะมีระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาตรี สิ่งที่เราเอาใจหุ้ชุมชนหรือว่าสังคมเข้ามา ที่เห็นชัดเป็นรูปธรรม คือวิชาศึกษาทั่วไป เราได้ปรับวิชาศึกษาทั่วไปให้เป็นแบบใหม่ คือตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ เราพยายามศึกษารูปแบบของมหาวิทยาลัยต่างๆ และก็มีการรอบTQF ออกมา เราก็เอาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมจร. เป็นตัวตั้ง เนื่องจากเราผลิตบัณฑิตที่เป็นวิศวกร เป็นนักวิทยาศาสตร์ออกไป และได้รับเสียงสะท้อนกลับมาจากผู้ใช้นักศึกษาว่า บัณฑิตมจร.ขาดความเป็นมนุษย์ คือทำงานเก่งแต่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น คือทำงานเป็นทีมไม่ได้ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ค่อนข้างวิกฤตสำหรับมจร.ในช่วง ๔-๕ ปีที่ผ่านมา ฉะนั้นนี่คือจุดเริ่มต้นของการปรับวิชาศึกษาทั่วไป

ส่วนหนึ่ง คือ ความต้องการสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ และอีกส่วนหนึ่งคือ ต้องการสร้างจิตอาสา สร้างความรู้สึกที่อยากจะให้คนอื่น เราจึงเอาวิชาศึกษาทั่วไปเป็นตัวตั้ง นี่คือในเรื่องของหมวดวิชา ส่วนกระบวนการเรียนการสอนนั้น เราถอดออกมา คือเราไม่ไปฝากไว้ที่ภาควิชาใดภาควิชาหนึ่ง เพราะมันจะเกิดความเป็นเจ้าของ แล้วอาจารย์จะเปลี่ยนไม่ได้ เพราะฉะนั้น มจร.จึงปรับให้เป็นการบริหารตรงกลาง ตอนนั้นตัวเองเป็นหัวหน้าสำนักงาน ทำหน้าที่ดูแล ขับเคลื่อน เป็นทีมที่จะทำโครงร่าง (draft) ต่างๆทั้งหมด

ในส่วนของการสอน เราใช้อาจารย์จากภาควิชาต่างๆ คล้ายกับโมเดลมหิดล โดยที่จะมีทีมหลัก (Core Team) ในส่วนกลางขึ้นมาด้วยความสนใจอยากทำ และจะมีอาจารย์อาวุโสช่วยชี้แนะจนออกมาเป็นเนื้อหาส่วนกลาง จากนั้นจะทำเอกสารประกอบการสอน และฝึกอบรมอาจารย์ โดยใช้วิธีการสอนแบบห้องใหญ่ และห้องเล็ก ห้องใหญ่คือการให้เล็ทเชอร์ โดยเป็นเล็ทเชอร์รวมประมาณ ๑ ชั่วโมง ในห้องใหญ่ (Lecture Hall) สำหรับนักศึกษา ๖๐๐ คน และใส่อาจารย์เข้าไปประมาณ ๒๐ คน โดยจะมีอาจารย์ที่เป็นผู้นำ(Leader) ในแต่ละครั้งของการบรรยาย หรืออาจเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

จากนั้นอีกสองชั่วโมงหลัง นักศึกษาก็จะแยกย้ายไปตามห้องย่อย ซึ่งอาจารย์ในกลุ่มก็ต้องไปประจำกลุ่มตัวเอง คือ ไปทำหน้าที่เป็น “ฟา” (Facilitator) มีกิจกรรม และมีการทำโจทย์ต่างๆ ที่เด็กอยากทำ สมมุติว่า เราให้โจทย์กับเด็ก อย่างเช่น โจทย์ใกล้ตัว คือ เราอยากเห็นมจธ. มหาวิทยาลัยของเราเป็นแบบไหน นี่คือการเรียนรู้จากปัญหาจริง หรืออยากเห็นชุมชนรอบมหาวิทยาลัยเป็นอย่างไร หรือเขามองอย่างไร เขาก็ออกไปทำตามโจทย์ นี่จะเป็นเรื่องการเรียนในหลักสูตรปริญญาตรีที่สอดแทรกโจทย์ชุมชน นอกจากนี้ยังมี “วิว” (Work-Integrated Learning : WIL) ซึ่งมีทั้งปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา โดยระดับปริญญาตรีก็จะเป็นกิ่งสหกิจศึกษา คือนักศึกษาเรียนโดยเอาโจทย์ชุมชนเข้ามา หรือเอาโจทย์ของอุตสาหกรรมออกไปเรียนรู้ควบคู่กันไป

ส่วนในระดับบัณฑิตศึกษาก็มีหลายโปรแกรมที่เรียกว่า Practice School หรือหลักสูตรที่เป็นทักษะวิศวกรรมเคมี หรือปิโตรเคมี ซึ่งนักศึกษาจะต้องไปเรียนรู้ในภาคอุตสาหกรรมเองเลย โดยมีอาจารย์ของเราเข้าประกบ และมี “Site Director” อย่างที่ท่านอาจารย์เห็นในเอกสารถอดบทเรียน นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรที่ตอบสนองชุมชนโดยตรง คือ Community Resource Management ซึ่งเป็นหลักสูตรการจัดการ ในหลักสูตรนี้ นักศึกษาจะต้องนำโจทย์ชุมชนมาเป็นตัวตั้งในการทำวิทยานิพนธ์ เพื่อที่จะสำเร็จการศึกษาได้ และจะมีอาจารย์จากสองสาขา คือทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และทางสังคมศาสตร์เป็นที่ปรึกษาาร่วมกัน เพื่อจะให้นักศึกษาทำโจทย์โดยใช้ความรู้ทั้งทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ในขณะที่ไม่ละเลยกลไกทางสังคมที่จะใช้ในการแก้ปัญหา ฉะนั้นอันนี้คือสิ่งที่เราทำในส่วนที่เรียกว่า “ในหลักสูตร” ส่วนของ “นอกหลักสูตร” เป็นอย่างไร เดี่ยวเชิญพี่สุเมธเล่าให้ฟัง เพราะว่าพี่สุเมธทำในเรื่องของพื้นที่หรือชุมชนเยอะ แล้วถ้ามีคำถาม ค่อยแลกเปลี่ยนพร้อมกันทีเดียวเชิญพี่สุเมธค่ะ

คุณสุเมธ ทัพเจริญ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

พระจอมเกล้าธนบุรีประกาศว่าเราเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ผมเข้าใจว่า ๑๐ กว่าปีมาแล้วนะครับ อาจารย์ศศิธร ซึ่งได้เล่าเรื่องมจธ. ไปเมื่อสักครู่ เป็นผู้อำนวยการสถาบันการเรียนรู้ซึ่งเป็นหน่วยงานทางยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนะครับ คือเป็นผู้ที่จะขับเคลื่อนการเรียนรู้ใหม่ๆ อาจารย์จะทำวิจัยเรื่องนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้มากมายเต็มไปหมด

ที่มหาวิทยาลัยของเราไม่เรียก Student Center นะครับ เราเรียก Learning Center กระบวนการเรียนรู้คือศูนย์กลาง เราเชื่อว่าทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ และทุกคนเป็นผู้สอนคนอื่น เพราะประสบการณ์ในชีวิตของแต่ละคนแตกต่างกัน และสามารถเสริมสร้างซึ่งกันและกันได้ สมัยที่เราเริ่มต้นเราเรียกว่า “Constructionism” คือเราเชื่อว่าทุกคนสามารถสร้าง (construct) ความรู้ เวลาจัดห้องเรียนจะไม่ซ้อนหลายชั้นนะครับ ไม่มีประธาน ไม่มีคนพูด จัดวงรีก็ได้ครับ เพราะไม่เท่าเทียม จะต้องเป็นวงกลมชั้นเดียวเท่านั้น แล้วถ้าบอกว่า Student Center ทุกคนคือนักเรียนนะครับ แต่ถ้าบอกว่าเราทำ Constructionism นี่ก็ทุกคนสามารถสร้างความรู้ครับ เราจะมีเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้มากมาย ไม่ว่าจะเป็น Mind Map, Six Thinking, Sigma

เวลาเราจัด workshop เกี่ยวกับ Lecture-Based เราก็เอาคนไปเขียนรูปอะไรก็ได้หลังกระดานดำ อย่างเช่น เขาไปเขียนรูปดาว ซึ่งมันแหลมไม่เท่ากันนะครับ มีแฉกทั้งหมด ๑๒ แฉก ใจกลางก็มีรูปสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ อยู่ ๕-๖ รูป มีจุดอยู่ตรงมุมลากมา อะไรทำนองนี้ เสร็จแล้วบอกใครจะเล็กเซอร์ ให้อีกคนไปดู และคุณต้องอธิบายให้คนในห้องสามารถรับสารจากคนที่วาดรูปนั้นได้ ปรากฏว่ารูปที่ออกมาจากในห้องนี้ะครับ ไม่เหมือนกันเลยสักรูปเดียว และไม่มีใครวาดเหมือนรูปต้นฉบับด้วยโดยสิ้นเชิงนะครับ เพราะคนที่ได้ไปดูรูปต้นฉบับ พยายามอธิบายให้ทุกคนในห้องฟังว่า มันเอียงไปทางตะวันออกกี่องศา ยาวกี่เซนติเมตร นั่นก็แปลว่าวิธี Lecture-Based เป็นวิธีที่ไร้ประสิทธิภาพ และล้มเหลวโดยสิ้นเชิงนะครับ

ฉะนั้นทุกคนมาช่วยกันสร้างความรู้ด้วยตัวพวกเราเองดีกว่าครับ วิธีคือ เราบอกว่าลองระบุออกมาว่าเรารู้อะไรบ้างนะครับ เราก็เขียนออกมา และในกลุ่มของเรา “What you know?” เสร็จแล้วเราบอกว่า “What we want to know?” เราก็เขียนว่า เราอยากรู้เรื่องอะไรบ้าง เพื่อจะไปตอบปัญหาของชุมชน สมมุติว่าเราจะไปอบกกาแฟให้กับโครงการหลวง เพราะมีปัญหากาแฟออกมามาก และอบไม่ทัน มันก็เสีย เป็นรานะครับ พวกเราอยู่วิศวกรรมเคมี อยู่วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม อยู่วิทยาศาสตร์จุลชีวะ เราก็มาระบุที่เราต้องรู้อะไรจึงจะตอบโจทย์นี้ได้ เขาก็เขียนประเด็นที่ต้องเรียนรู้ (Learning Issue) ออกมาว่าต้องรู้เรื่องอัตราการอบแห้ง ต้องรู้เรื่องกลไกการนำความชื้นออกจากเมล็ดกาแฟ เขียนออกมา แล้วแบ่งให้แต่ละคนไปหาความรู้ในแต่ละประเด็น หาด้วยวิธีอะไรก็ได้แล้วแต่ครับ อินเทอร์เน็ตก็ได้ สัมภาษณ์อาจารย์ก็ได้ อ่านหนังสือก็ได้ เสร็จแล้วกลับมาแลกเปลี่ยน แบ่งปันกัน นั่นคือวิธีที่เราทำนะครับ

จากนั้นทุกคนต้องเขียน Cover Statement ออกมา ว่าโจทย์ที่เราจะทำคืออะไร วิธีอบกาแฟในโลกนี้มันมีกี่วิธี ทำอย่างไรบ้าง และแต่ละวิธีมีปัญหาอย่างไร แล้วโครงการหลวง รวมถึงลักษณะของชาวบ้านเขาเป็นอย่างไร เพื่อจะตอบโจทย์นั้น เราจะเลือกใช้ทฤษฎีนี้มาตอบโจทย์เพราะมันมีความเหมาะสมกับชุมชน เหมาะสมกับระดับชาวบ้าน เหมาะสมกับภูมิประเทศของประเทศไทย เหมาะสมกับข้อจำกัดเรื่องเงินทุน ตกกลางเราเลือกวิธีนี้และเราไปทำนะครับ อันนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เรากำ

เรามีวิธีเรียนจัดการกระบวนการเรียนรู้เยอะครับ เราก็ไปพูดคุยกับชาวบ้าน ด้วยวิธีที่เราบอกว่าเราเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ ฉะนั้นเวลาเราไปทำงานกับชุมชน เราก็ไปชวนเขาทำ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ เราจะเป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้นะ เรามาช่วยกันสร้างความรู้ด้วยกัน ซึ่งชาวบ้านเขามีความรู้ และเราก็พยายามทำให้เขาภูมิใจในสิ่งที่เขารู้ ในสิ่งที่เป็นภูมิปัญญา ขณะเดียวกันเราก็เอาความรู้ของเราเข้าไปผสมผสาน เข้าไปแลกเปลี่ยนด้วย

ที่อาจารย์จากมหาวิทยาลัยพายัพ พูดถึงเด็กรุ่นใหม่ อยากบอกว่าจริงๆแล้วเขาก็เป็นผู้ที่สอนเราให้เข้าใจสังคม เข้าใจมนุษย์ซึ่งอยู่ในอนาคต เพราะเขาไม่ได้โต ไม่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาในแบบที่เราเป็น เพราะฉะนั้นเราจะเอาตัวเราเป็นตัวตั้งเพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้ไม่ได้ แต่จะต้องใช้ความเข้าใจที่เราเป็นพ่อแม่ หรือเอาสิ่งแวดล้อม เอาเทคโนโลยี เอาอะไรที่เขาได้เติบโต ได้เรียนรู้มาเป็นตัวตั้ง เราต้องไปยืนในจุดที่เขาอยู่นะครับ ไปเข้าใจในสิ่งที่เขาเป็นอยู่นะครับ อธิการบดีของผมใช้คำว่า นักศึกษาของเรานี้เป็นพวก “นีโอนอมาท” “นีโอ” คือ ใหม่ ส่วน “นอมาท” คือพวกที่ล่องเรือออกไปในทะเลแล้วไม่

รู้จักมุ่งหมาย ไปไหนก็ไม่รู้ครับ ผมเพียงแต่บอกว่า เวลาเราออกแบบกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็ก เราต้องเข้าใจเขา และเขาจะสนุกสนานตื่นเต้น แล้วได้รู้อะไรที่นำที่มากกว่าที่เราคาดหวังเสมอ ขอขอบคุณครับ

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

เราขอเคลื่อนไปสู่สถาบันสุดท้าย ต้องขอโทษจริงๆ ที่ให้เวลาเหลือไม่มาก เหลืออยู่ประมาณ ๑๐ นาที โภธิวิชชาลัยจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จะมานำเสนอหลักสูตรที่นำไปสู่การรับใช้สังคมค่ะ

อาจารย์ประภัสสร ยอดสง่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

พอดีว่าเรามาด้วยกันเป็นทีม ก็ขอนำเสนอด้วยกันเป็นทีม ขอเรียนก่อนเลยว่าโพธิวิชชาลัย หรือที่เรียกว่า วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย นั้น มีสถานะเทียบเท่ากับคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัย แต่จะแตกต่างจากคณะอื่น ตรงที่เรามีพื้นที่การเรียนรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนนอกพื้นที่ที่เป็นของตนเอง ซึ่งอยู่ที่จังหวัดสระแก้ว และตอนนี้มีอีกหลักสูตรหนึ่งที่แม่สอด จ.ตาก

ย้อนกลับไปถึงการก่อเกิดโพธิวิชชาลัย ความเป็นมาตั้งแต่เริ่มต้น คือบทบาทหลักสำคัญที่เราทำงานโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน มีการลงพื้นที่ ปัจจุบันนี้มีโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชนทั้งหมด ๒๒ โครงการ ซึ่งการก่อเกิดของโพธิวิชชาลัยนั้น ไม่ได้ก่อเกิดแต่เพียงว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยอยากจะทำหลักสูตรขึ้นมา เพื่อผลิตบัณฑิตคืนถิ่น แต่เรามีการลงพื้นที่ หลักสูตรเกิดจากการระดมความคิดจากหลายภาคีร่วมกัน ซึ่งหลักสูตรที่จ.สระแก้ว เราก็มีการระดมความคิดจากเบญจภาคี มีการศึกษาปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น โดยอาจารย์ศิริวรรณ ซึ่งดูแลเรื่องงานวิชาการ จะมาเล่าถึงกระบวนการจัดทำหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร ระดมปัญหา ระดมความคิดในชุมชนอย่างไร จึงเกิดเป็นหลักสูตรขึ้นมา และทุกท่านคงอยากรู้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนของเราทำอย่างไร จะเห็นว่าจากวิดิทัศน์ ปัจจุบันเรามีนิสิตชนเผ่า ๔ ชนเผ่า เรามีนิสิตทั้งหมด ๓ ชั้นปี ๑๕๒ คน อาจารย์สิทธิธรรมก็จะมาอธิบายในเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนว่านิสิตมาจากหลายถิ่น หลายชุมชน เราจะมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างไร มีการนำนิสิตไปเรียนนอกห้องเรียนเพื่อปรับความคิด ให้เขาเข้าใจรูปแบบการเรียนการสอนที่เราพยายามจะนำเขาสู่กระบวนการเรียนในรูปแบบของโพธิวิชชาลัย

นอกจากนี้อาจารย์สุวิดาจะมานำเสนอรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน ที่เราไปจัดการเรียนการสอนที่สระแก้ว ซึ่งเป็นการเรียนบล็อกคอร์ส ที่ต้องวางแผนกระบวนการจัดการค่อนข้างมาก เพราะว่าอาจารย์ผู้สอนอยู่ที่ประสานมิตร อยู่ทั้งองค์กรฯ และต้องไปสอนที่สระแก้ว ถือว่ายุคนี้ซึ่งเป็นยุคบุกเบิก รุ่นแรกไปเรียนที่สระแก้วปีนี้ ต้องถ่างหญ้าถ่างพงเยอะเหมือนกัน ก็มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ค่อนข้างจะมีรายละเอียด แต่จะพยายามย่อให้สั้น เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา จะให้อาจารย์ศิริวรรณมานำเสนอในเรื่องที่มาของหลักสูตร ว่าเราสร้างหลักสูตรนี้ได้อย่างไร ภาคี และชาวบ้านเข้ามาเกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้อย่างไร เชิญอาจารย์ศิริวรรณค่ะ

อาจารย์ศิริวรรณ วิบูลย์ษา วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

ขอบพระคุณค่ะ ถึงแม้ว่าอาจารย์ประสงค์จะได้เกริ่นไว้ว่าเป็นยุคเริ่มแรก หรือบุกเบิกก็ตาม เครื่องมืออันสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยโพธิวิชชาลัยได้ ก็คือหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรของเราสร้างขึ้นมาพร้อมกับการเปิดคณะ หลักสูตรนี้เกิดขึ้นได้จากการใช้ระบบภาคีเข้ามาเกี่ยวข้อง คือการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วย ๕ เบญจภาคี อันประกอบไปด้วยภาคีภาคีวิชาการ ก็คือ มศว. ร่วมกับส่วนราชการนอกหน่วยงาน ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจ.สระแก้ว และภาคีราชการ คือสำนักงานจ.สระแก้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ว่าราชการจังหวัดก็เข้ามาร่วมด้วย รวมถึงหน่วยงานด้านความมั่นคง เช่น ทหาร เป็นต้น ต่อไปคือภาคีภาคประชาสังคมและสื่อ ไม่ว่าจะเป็นมูลนิธิเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ และศูนย์พัฒนาข้อมูลสื่อทางเลือกจ.สระแก้ว ภาคีที่สี่คือภาคีภาคเอกชน โดยเฉพาะบริษัทโรงงานน้ำตาลขอนแก่น จำกัด ซึ่งได้มอบพื้นที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ให้กับวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ส่วนภาคีสุดท้ายคือภาคีภาคประชาชน ซึ่งทุกชุมชน ทุกองค์กร และรวมทั้งองค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรบริหารส่วนตำบล ก็มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างหลักสูตรนี้

หลังจากได้หลักสูตรมาแล้ว ก็มีการคัดเลือกนิสิตเข้ามาเรียนรุ่นแรก โดยนิสิตรุ่นแรกได้รับทุนการศึกษาตลอด ๔ ปีการศึกษา คุณสมบัติของนิสิตที่เข้ามาเรียนเพื่อตอบโจทย์ในการรับใช้สังคมกลับไปเป็นบัณฑิตคืนถิ่นเป็นอย่างไร จะมีการนำเสนอจากท่านอาจารย์อีกสองท่านด้วยกัน ซึ่งจะสร้างความเข้าใจมากขึ้นกับการที่จะได้ดูรูปภาพกิจกรรม ในส่วนของหลักสูตร อาจจะมีแตกต่างจากสถาบันอื่นๆที่ได้นำเสนอมา นั่นคือเรายังยึดจำนวน ๓๐ หน่วยกิต คือหน่วยกิตของวิชาศึกษาทั่วไปก็ยังมีเหลือไม่ถึง ๓๐ หน่วยกิต ในส่วนนี้ที่นิสิตจะต้องเรียนทั้งหมดในสองปีแรกที่มศว.องครักษ์ ส่วนที่เหลือคือ ๘๔ หน่วยกิต (จากทั้งหมด ๑๒๐ หน่วยกิต) จะแบ่งเป็นวิชาเลือก วิชาเฉพาะและวิชาโท ซึ่งวิชาเลือก วิชาเฉพาะจะแบ่งเป็น ๕ หมวด แต่ละหมวดจะแบ่งเป็นการดำเนินชีวิตของนิสิตที่สามารถกลับไปรับใช้ท้องถิ่น และสามารถที่จะสร้างอาชีพตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้ อย่างเช่น หมวดวิชา กิจกรรมธรรมชาติ หมวดวิชาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ทั้งหมดจะเน้นเรื่องการเอาไปใช้ปฏิบัติจริงในปีที่ ๓ และ ๔ ซึ่งเรามีพื้นที่รองรับให้นิสิตสามารถที่จะเอาไปเรียนรู้การใช้ชีวิตด้วยตัวเอง พื้นที่ดังกล่าวจะมีทั้งทุ่งนา มีแปลงปลูกข้าว มีที่ไถนา มีควายซึ่งรองรับกับวิชาการสอน และชีวิตที่นิสิตจะต้องเรียนรู้ ช่วงนี้ขอเปิดโอกาสให้อาจารย์อีกสองท่านได้ถ่ายทอดประสบการณ์ให้ได้เข้าใจมากขึ้นค่ะ

อาจารย์สุวิดา แสงสีหนาท วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

สวัสดิ์ค่ะ วันนี้เราจะเปลี่ยนโหมดนิดหนึ่ง จาก *Lecture-Based* เป็น *Photo-Based* นะคะ นี้จะเป็นภาพต่างๆที่เกิดขึ้นกับโพธิวิชชาลัย อันนี้เป็นภาพการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ เมื่อสักครู่นี้เป็นอาคารทรงงานที่จ.สระแก้ว อันนี้เริ่มต้นที่การสอบตรง เราจะคัดนิสิตที่เรียกว่าด้อยโอกาส เพราะว่าอยู่ห่างไกล นี่เป็นนิสิตที่แม่สอดค่ะ นี่เป็นการสอบในวัดค่ะ เราจัดสอบในวัด ก็จะมีสอบทั้งจิต

พิสัย เชิงทัศนคติคุณธรรม ความคิดกับชุมชน นี่คือนี่ที่เราจัดสอบ และก็รวมทั้งมีจัดสอบข้อสอบมาตรฐานของ มศว.ด้วยส่วนหนึ่ง

ภาพนี้นิสิตผ่านเข้ามาแล้วก็มาปฐมนิเทศที่สระแก้ว แต่เขาก็ใส่ชุดชนเผ่า เราส่งเสริมให้นิสิตรักถิ่นก็จะใส่ชุดชนเผ่าด้วย มีการให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นของตัวเอง อันนี้เป็นนิสิตรุ่นสอง มีการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมทุกสัปดาห์ มาไหว้พระด้วยกัน สวดมนต์ไหว้พระ นี่คือนี่ที่องค์กรฯ ซึ่งสองปีแรกนิสิตจะเรียนอยู่ที่องค์กรฯ เรียนวิชาทั่วไปและเรียนวิชาเอกบางวิชา ก็มีห้องสมุดเล็กๆ แล้วมีคณาจารย์ที่จะพูดคุยกับนิสิตตลอดเวลา ห้องเรียนจะเป็นห้องเรียนที่มีการแบ่งกลุ่ม ให้นิสิตออกมานำเสนอ ทุกอย่างยังคงเป็นคล้ายๆ กับProject-Based และ Lecture-Based ไปด้วยกัน

นอกจากเรียนในห้องเรียน เราก็พานิสิตไปเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้าน ภาพนี้เป็นไปเรียนที่ชุมชนราชธานีอโศก ไปอยู่กัน ๔-๕ วัน แล้วไปเรียนรู้การปฏิบัติจริงก่อน เราต้องเตรียมนิสิตให้พร้อมก่อนที่เขาจะกลับคืนสู่ถิ่น การจะทำนาเกษตรอินทรีย์ ทำอย่างไร นิสิตกลับมาแล้วใช้ความรู้ที่นำมาบริการวิชาการโดยการทำน้ำคลอโรฟิลล์ ส่วนภาพนี้เราพานิสิตลงพื้นที่ชุมชนค่ะ สอบถามข้อมูลของชุมชน ตักยภาพชุมชน ว่าเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งที่นิสิตเป็นเด็กสระแก้วทั้งหมด แต่เขาบอกว่าเขาได้อะไรมากจากการลงชุมชนที่บ้าน ที่เป็นชุมชนในจังหวัดของเขาเอง แต่เขาอาจจะไม่ได้เคยถามพ่อแม่

นอกจากนั้นก็มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการปลูกข้าวอินทรีย์ ให้นิสิตเข้าร่วมด้วยและมีภาคีทหารเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ร่วมมือกัน นิสิตก็ช่วยในการจัดกระบวนการสอบถามต่างๆ ใช้ความรู้ที่เรียนมาเชิญวิทยากรกระบวนการมาร่วมด้วย นิสิตกับอาจารย์จะไปด้วยกันตลอด ไปช่วยเราตลอด อาจารย์ทั้งหมดในปีที่แล้วมีแค่ ๘ ท่าน นิสิตจะช่วยทำเกือบทุกอย่าง ตอนนี้นิสิตบางคนเก่งกว่าครูแล้ว ฉะนั้นนิสิตจะเรียนรู้ในเรื่องของการทำวิจัย การบริการวิชาการ การเรียนไปพร้อมๆ กัน และเราก็จะทำกระบวนการในเรื่องการปลูกข้าวอินทรีย์ไปสู่วิสาหกิจชุมชน ปลูกข้าวอินทรีย์โพธิ์โพธิ์

นอกจากนั้นมีการนำนิสิตไปฝึกสมาธิวิปัสสนา เพื่อให้นิสิตได้เกิดความเข้าใจมากขึ้น หรือให้มีจิตใจที่ว่างมากขึ้น พอไปฝึก นึกว่านิสิตจะอยู่ไม่ไหว แต่พอไปแล้ว หลายคนมีพื้นฐานดีพอสมควร ก็ได้แลกเปลี่ยนกัน ภาพนี้เป็นกิจกรรมที่ตอนสิ้นปี เราเก็บของเหลือเข้ามาประมวล แล้วเอาเงินเป็นกองทุนช่วยเหลือนิสิต และภาพนี้เป็นกิจกรรมที่นิสิตทำในการรณรงค์เรื่องธนาคารขยะ

นอกจากเรื่องกิจกรรมต่างๆ แล้วนิสิตยังได้ฝึกเรื่องของฝีมือ ด้วยการฝึกสมาธิในการทำพานพุ่ม การทำดอกไม้ การเขียนป้ายงานSWUเกมส์ นิสิตจะมาช่วยกันหมดเลยคะ เพราะนิสิตของเรามีน้อยเราก็ร่วมมือร่วมใจกันเต็มที่ในทุกเรื่อง มากันทุกงานทุกคน มีการทำโครงการจิตอาสาไปเยี่ยมศูนย์ผู้สูงอายุที่ปทุมธานี เราบอกนิสิตว่าต้องสอบถาม ต้องคุยเก็บข้อมูลจากคุณลุง คุณป้า คุณตา คุณยาย ภาพนี้นิสิตทำโครงการเก็บขยะที่มหาวิทยาลัย นี่คือนี่ ปี ๕๓ อย่างที่เรียนให้ทราบว่านิสิตปีที่๑และ๒ จะเรียนอยู่ที่องค์กรฯ เขาจะได้เรียนในลักษณะของLecture-Based และ Project-Based รวมทั้งไปเรียนรู้ที่ป่าชุมชน ปีนี้นิสิตกลับมาอยู่ที่สระแก้ว

ภาพนี้คือที่สระแก้ว ที่อาจารย์นั่งอยู่คือรถประจำตำแหน่ง และนิสิตจะมีรถประจำมหาวิทยาลัยคือรถอีแต๊ก เมื่อสักครู่การเรียนจะมีเรียนทั้งในชั้นเรียนซึ่งน้อยมาก และการเรียนในพื้นที่จริงๆ นี่เป็นวิชาการจัดการพื้นที่ นิสิตจะได้นำวิชาความรู้ที่ร่ำเรียนมาสองปีที่บ่มเพาะมา นี่ตอนนี้อาจจะเรียกว่า Working-Based ก็ได้ เพราะตอนนี้กำลังทำกับปัญหาจริงๆ ของพื้นที่ในมศว.สระแก้ว เรียนการวัดพื้นที่ คำนวณพื้นที่เพื่อวางแผนการปลูก เราใช้แนวคิดที่เรียกว่า ๑ ไร่ ๑ แสน ที่หอการค้าไทยกำลังรณรงค์อยู่ ตอนนั้นก็มาสอนนิสิตด้วย เพื่อให้นิสิตรู้จักการวางแผน จะสร้างเกษตรกรรมรุ่นใหม่ พุดง่าย ๆ เขาก็ร่วมมือกัน มีการทำธนาคารแรงงาน ธนาคารโฮมแรง เราใช้ชื่อว่าธนาคารโฮมแรง คือเราแบ่งเป็นทั้งหมด ๕ กลุ่ม หนึ่งกลุ่มดูแลพื้นที่ประมาณหนึ่งไร่ ทั้งหมดทั้งนี้ เพราะฉะนั้นหนึ่งกลุ่มจะมี ๕ คนเท่านั้น เขาก็ต้องโฮมแรงกันในการไปกร้างถางป่าทั้งหลาย พอเสร็จแล้ว ก็เริ่มเป็นพื้นที่ที่ไม่มีหญ้าแล้ว นี่คือการปลูกข้าวนาโยน ก็กำลังจะทดลองปลูกนาโยนกันในปี นี้ และจะมีการเก็บข้อมูลเหมือนนักวิจัย นิสิตจะได้เรียนรู้จากความเป็นจริงตามที่เขาได้เรียน นิสิตจะเป็นเหมือนมดที่ทำงานตลอดเวลา โปรเจกต์เยอะแยะมากมาย รวมทั้งควายอยู่ในมหาวิทยาลัย อยู่ดีมีสุขมาก และนอกจากจะมีพืชสวนไร่นา เรายังมีป่าขึ้นริมห้วยใน มศว.สระแก้ว ก็เป็นฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ภาพนี้มีคนมาเยี่ยมชม ช่อง ๓ มาถ่ายทำ เราจะให้นิสิตเป็นคนอธิบาย เพราะเขาอธิบายได้ดีกว่าครู เขาเป็นคนทำ ก็เรียนรู้ทั้งเรื่องพฤกษศาสตร์ การปลูกต้นไม้ การจัดการน้ำ การจัดการดิน การจัดการป่าซึ่งเป็นศาสตร์สำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก็พอจะเห็นภาพการเรียนการสอนของเราจะอย่างไร อย่างที่เรียนบอกให้ทราบว่ามี ๑-๒ จะเรียนแบบ Lecture-Based กับ Project-Based ส่วนปี ๓-๔ จะเป็น Working-Based แล้วเทอมหน้าจะเป็น Community-Based แล้วค่ะ เราจะไปสู่วิธีการตอบสนองชุมชนอย่างแท้จริง เชิญอาจารย์สิทธิธรรมต่ออีกนิดหนึ่งค่ะ

อาจารย์สิทธิธรรม โรหิตะสุข วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

ขอพูดนิดเดียว เพราะเวลานี้น้อย แต่มีเรื่องที่ต้องพูดอยู่ค่ะ เพราะเมื่อที่เราฟัง ก็ดู active มากนะคะ แต่ผมอยากพูดแบบคอตกบ้างครับ พอดีเพื่อนบอกว่าให้ยกตัวอย่างวิชาหนึ่งขึ้นมา ซึ่งเป็นวิชาที่ผมสอนกับอาจารย์อำนาจ เย็นสบาย คือ วิชาการสร้างพลังร่วมชุมชน แต่ก่อนที่ผมจะเล่าเรื่องพลังร่วมชุมชนอย่างสั้นๆ มันมีเรื่องของอาจารย์ใช้ใหม่ครับ กับโจทย์ของชุมชน เผอิญว่านิสิตของเราส่วนใหญ่คือเด็กในชุมชน เช่น จ.สระแก้ว หรือแม่สอด จ.ตาก โจทย์ของชุมชนเลยกลายเป็นว่านิสิตเป็นโจทย์แรก เพราะนิสิตก็เหมือนกับเป็นคนในชุมชน ถามว่าแล้วโจทย์คืออะไร ผมอยากพูดเรื่องแม่สอดบ้าง คือตอนเราสัมภาษณ์เด็กรุ่นแรกของจ.ตาก สาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม เราพบปัญหาอย่างหนึ่ง คือว่าเด็กเป็นเด็กชนเผ่า เป็นปกากะญอ เป็นขมุ เป็นมูเซอร์ ผมไม่รู้โตะอื่นเป็นอย่างไร แต่โตะที่ผมสัมภาษณ์คือ เขาบอกว่า ถ้าไม่มีอะไรแบบที่เรากำลังทำขณะนี้ เขาจะไม่กลับมาเรียนมหาวิทยาลัย เราถามเขาว่าทำไมเขาถึงไม่กลับมาเรียนมหาวิทยาลัย คนหนึ่งบอกว่า เพราะเขาพูดภาษาไทยไม่ชัด นี่คอตกแล้วครับอาจารย์ เพราะนี่คือสิ่งที่ระบบการศึกษาของเราได้มอบให้กับเด็ก คำอธิบายในเชิง nationalism ของเรามันบอกอย่างนี้มาตลอด เลยทำให้เป็นคำอธิบายซึ่งมีผลกับเด็ก

กลุ่มนี้ สองคือ เด็กบางคนบอกว่าเพราะเขาไม่มีเงิน อันนี้ทุกคนคงทราบดี แต่ผมเพิ่งรู้ว่าครอบครัวของเขา ๑ ปี มีรายได้แค่ ๒,๘๐๐ บาท เรานึกในใจ เงินจำนวนนี้ เราซื้อหนังสือ หรือซื้อซีดี ซื้ออะไรสองพันห้าแล้ว นี่ก็ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะฉะนั้นอันนี้คือโจทย์ของเรา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเหลื่อมล้ำในทางวัฒนธรรม ความเหลื่อมล้ำในเชิงรัฐศาสตร์ ทางสังคม อะไรต่างๆ

ผมพูดก่อนจบนะครับ เกี่ยวกับวิชาการสร้างพลังร่วมชุมชน วิชานี้ดูแล้วเหมือนกับนามธรรมมากนะครับ ผมเองสอนศิลปะมาตลอดก่อนจะย้ายมาโพธิวิซชาลัย ผมยังรู้สึกว่าการเรียนนามธรรมมากเกินไป จะทำอย่างไร เลยสรุปว่าคือ ๑.เราดูว่าขณะนี้ โจทย์ของชุมชนคืออะไร โจทย์ของนิสิตต้องการอะไร และ เครื่องมือที่เราจะไปสร้างชุมชน มันคืออะไร เด็กก็ตอบมาเยอะนะครับ เราก็ให้เด็กตอบ เช่น ถ้าเขาไปทำอย่างนั้น อย่างนี้ เขาจะเอาอะไร เด็กเขาบอกใช้ประสบการณ์ ใช้ความรู้ ใช้อะไรต่างๆ เราก็เอาตรงนี้มาจัดเป็นเครื่องมือ แต่สำคัญคือว่าเครื่องมือนี้ ต้องนำไปสู่เรื่องของการลงมือปฏิบัติด้วย อย่างพอเกิดปัญหาที่เขาใหญ่ เกิดปัญหาที่มาตาพุด เราพาไปเลย อย่างตอนที่เขาใหญ่ ที่ว่าทำไมขยายถนน เราก็ไม่ได้ทำอะไรใน Lecture-Based มากนัก เราบอกว่าอยากจะรู้ใช้ไหม ผมกับอาจารย์อำนวยการก็โทรหาน้าหนู พงษ์เทพ ถามว่าโอเคไหม ถ้าโอเค เราพานิสิตขึ้นไปเลยนะ พาขึ้นไปดูเลยว่ามันเป็นเพราะอะไร มันดีไม่ดียังไง จุดแข็ง จุดอ่อนเป็นอย่างไร อันนี้เป็น Problem-Based และบวก Action ด้วย คือ เด็กได้ไปเรียนรู้จากปัญหาจริง มาสู่โปรเจกต์ โปรเจกต์ของเราที่ว่าไปเรื่องกระบวนการ เรื่องการนำเสนอ จะทำอย่างไร เรื่องการวางแผน เรื่องอะไรต่างๆ เหล่านี้ครับ อันนี้คือสิ่งที่ทำให้เราพบว่าโจทย์แรกที่สำคัญ ก็คือโจทย์ของผู้เรียนเอง

ผู้เรียนของเราเจออะไรมาเยอะมากนะครับ เจอมาเยอะกว่าที่ครูผู้สอนเจออีก เพราะฉะนั้นวิชานี้ผมก็ย้ำว่ามาเรียนปี๑ ผมยังรู้สึกว่าเหมือนกับที่ธรรมศาสตร์นะครับ วิชาศึกษาทั่วไป แต่อันนี้คือวิชาบังคับของโพธิวิซชาลัย จุดประสงค์สำคัญของวิชานี้ คือพยายามจะบอกว่าทุกๆวิชาของโพธิวิซชาลัย ที่คุณจะไปเรียนต่อไปจนกระทั่งถึงปี ๔ นั้น สุดท้ายแล้วมันคือ เครื่องมือ ขอขอบคุณครับ

รศ.ดร.วรรณภา ประยุกต์วงศ์

ขอบพระคุณมาก ๆ ค่ะ หวังว่าพวกเราคงจะได้เรียนรู้ในเรื่องบทบาทของอาจารย์ผู้สอนกับสถาบันต่างๆ และอย่าลืมว่าการเรียนรู้อย่างไม่จบสิ้น หากใครสนใจเวทีไหน ทั้งในส่วนของโพธิวิซชาลัย หรือสถาบันต่างๆ สามารถลงทะเบียนได้ ขอบพระคุณทุกท่านค่ะ